Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1990 йил 14 сентябрь
ЖУМА
№ 210 (5.003).

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

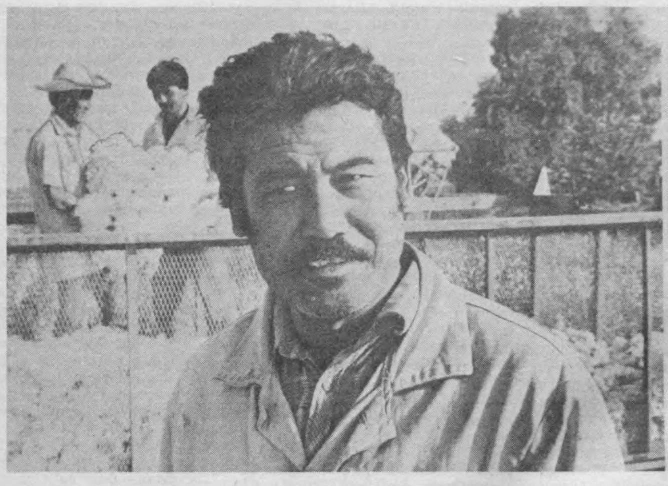

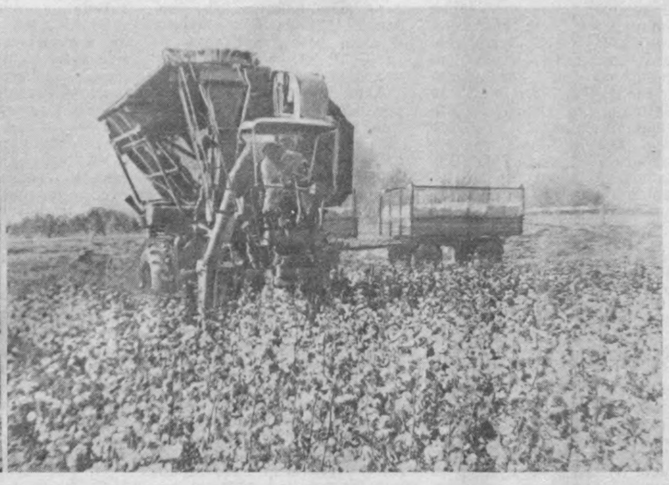

Пойтахт вилоятининг Коммунистик районидаги «Ленинский путь» жамоа хўжалиги механизаторлари пўлат отларини пахтазорларга олиб чиқдилар. Зангори кемалар ишга тушгач, хирмонга барака кирди. Хўжаликнинг Сафар Каримов бошлиқ бригадасида иш суръати айниқса баланд. Бу ерда 100 гектар майдондаги пахтазор қийғос очилиб, терим агрегатлари учун кенг иш жабҳаси яратилди. Механик-ҳайдовчи Тўрабек Туртаев ўз агрегати ёрдамида ҳар куни 8—9 тоннадан дур тераётир.

СУРАТЛАРДА: 1. Пешқадам механизатор Т. Туртаев. 2. Зангори кемалар пахтазорда.

Б. АЛИМОВ олган суратлар.

МАВСУМГА ҲАММА ДАХЛДОР

Деҳқоннинг эрта баҳордан бошлаб шу кунга қадар қандай меҳнат қилганлигини даладаги ҳосилга бир назар ташлаш билан англаш қийин эмас. Тўяр ошни кўз танийди. Япроқлардан тозаланган ғўзаларнинг ҳар тупида чаман очилган 20—25 та, ҳатто ундан ортиқ кўсакни кўрган киши: «Муродингга ет, бободеҳқоним», — дейди.

Бир дона чигитни тупроқ орасидан икки қулоқ қилиб кўкартириб олгунча, ҳар туп ғўзада мўлжалдаги ҳосилни тўплагунча унда ҳаловат қаерда, дейсиз! Кези келганда йўқдан бор қилади. Ахир, амалдаги йилда минерал ўғит тақчиллиги нафақат хўжалик раҳбари ва мутахассисларни, балки сувчию механизаторни елдек югуртирди. Улар қўл қовуштириб ўтирмасдан, гўнг чириндиси ташиб келтириб, эгатлардан шарбат оқизишди. Бунда айниқса умри чорвачилик билан ўтган Тожи ака, унинг ўғли Муҳаммади бошлиқ звено аъзолари алоҳида ғайрат кўрсатишди.

Тожи акаларнинг пахтакор бўлиш тарихи қизиқ. Фермада ишлаб, ёши бир ерга бориб қолганда кўнгли деҳқончиликни тусаб қолди. Эҳтимол, «Ҳамманинг қўлидан келган иш менинг қўлимдан келмайдими?» деган фикр тинчлик бермагандир.

У хўжалик раҳбарларига учрашишдан олдин Муҳаммадига маслаҳат солган эди, ўғли бу фикрни маъқуллади. Ўроқ Ҳасанов бошқараётган бўлимдан 30 гектар ер ажратиб олиб, астойдил меҳнат қилишди. Айрим кунлари ҳатто дала бошида, вагон-уйда тунаб қолишди. Шу тариқа уларнинг биринчи йил деҳқончилиги чакки бўлмади. Ҳар гектар ердан 36 центнер дон, шунга яраша сомон саранжомланди. Ҳосилдан тозаланган ерга маккажўхори, ошқовоқ, қовун-тарвуз экиб, бу экинлардан ҳам мўл маҳсулот олдилар.

Жорий йилда ота-бола ўша ўттиз гектар майдонда ўрта толали пахта етиштирдилар. Режага кўра, давлатга 60 тонна оқ олтин топширилиши керак. Муҳаммади Баротовнинг таъкидлашича, марра икки ҳисса ошириб бажарилади. Бу омадми? Йўқ, зўр бериб қилинган меҳнат самараси. Механизатор Алишер Худойбердиев ва чопиқчилар саратоннинг иссиғида обдон тер тўкишди. Тожи ака: «Ягана чала бўлмасин, чеканкани сифатли ўтказишимиз керак», — деб ҳар қадамда звено аъзоларига уқтириб турди. Негаки, бу тадбирлар қўл учида бажарилса, ҳосилнинг салмоғидан ютқазилади, пахта кеч очилади. Шу боис меҳнат аҳли ҳар туп ғўзани бирма-бир қўлдан ўтказиб, унга қалб меҳри, кўз нурини бағишлади.

— Ҳосил ўтган йилгидан роса ўн уч кун барвақт пишди, — деди Тожи ака. — Бултур машина терими 20 сентябрда бошланган экан. Бу йил эса агрегатлар 7 сентябрда далага олиб кирилди.

Ўша куни эрталаб Шеробод районидаги В. Қодиров номли давлат хўжалигининг Муҳаммади Баротов бошлиқ звеноси пайкалларида олтита машина саф тортди. Бўлим бошқарувчиси Ўроқ Ҳасанов Муҳаммади билан биргаликда механик-ҳайдовчиларга эгатларни тақсимлаб бергунларича, Тожи ака яхши ният билан қўрадан келтирилган қўйнинг бошини олиб, ошлашга тушган эди. Деҳқон удуми шундай: ҳосилни йиғиштириб олишга киришилган кун тўйдек бўлади —дала бошида катта қозонда мазали шўрва қайнайди. Дастурхон ноз-неъматга тўлғазилади.

Механик-ҳайдовчилар Алишер Худойбердиев, Чори Исмоилов, Олим Рустамов, Шербой Йўлдошев, Шербой Абдурашидов, Бобониёз Чориевнинг ҳар бири эртаклардаги алп йигитни эслатади. Улар бу йилги мавсумга техника воситаларини бекаму кўст тайёрлашган, бункерлардан 120 —150 тоннадан пахта тўкишмоқчи. Суворийлар терган бир тонна пахтага ўн сўмдан, ёрдамчиларига эса саккиз сўмдан иш ҳақи тўланади. Бунинг устига ҳар беш кунда мусобақа якунланиб, ғолиблар ҳам моддий, ҳам маънавий рағбатлантирилади. Жумҳурият ҳукуматининг бундай ғамхўрлиги қарийб 160 нафар механизаторни фидокорона меҳнат қилишга илҳомлантирмоқда.

Ниҳоят, қаторларни тақсимлаш тугалланди. Бунинг боиси бор. Илгари тўрт-бешта машина ёнма-ён ишлатилса, ким пахтани тоза тераяпти-ю ким ерга тўкиб кетаяпти — билиб бўлмасди. Янги усулда Алишер ёки Чорининг қандай ишлаётгани дарров кўзга ташланади. Қолаверса, улар мавсум охиригача ўзларига биркитилган эгатларда меҳнат қиладилар.

Ана, Алишер бошқараётган икки қаторли ХНП-1,8 агрегати оҳиста одимлади. Ҳозиргина кўзларни қамаштириб турган чаноқлардаги лўппи пахта бункерга туша бошлади. Ўн қадамча юргач, суворий агрегатдан тушиб, эгатларни кўздан кечирди. Хом ашё ерга тўкилмаётганлигига ишонч ҳосил қилгач, ишини давом эттирди. Бошқалар ҳам шу тарзда эгат оралаб кетдилар.

Кўп ўтмай дала бошидаги хирмонжойга дастлабки тонналар ағдарилди. Бўлим бошлиғи, механик бункерлардан тўкилаётган пахтани кўравериб, кўзлари қотиб кетгандир балки. Лекин Тожи ака билан Муҳаммадининг шу дамдаги ҳаяжонлари ва қувончларини сўз билан ифодалаш қийин. Ўроқ Ҳасанов: «Хирмонингизга барака, Тожи ака», — деб унинг елкасига қўлини қўйиши билан отахон: «Умрингизга барака», — дея юзидаги севинч ёшларини артди. Шундай пайтда ўзбек учун пахта нондек азиз ва мўътабар эканлигига яна бир карра ишонгинг келади.

— Режани икки иш кунида бажарамиз, — деди Муҳаммади Баротов. — Қаранг: механик-ҳайдовчилар дастлабки куннинг ўзида 45 тонна пахтани хирмонга тўкишди. Мусабақада Алишер пешқадам, қолганлари ҳам бўш келишмаётир.

Жорий йилда Ўроқ Ҳасанов бошқараётган бўлим деҳқонлари давлатга 770 гектар майдондан 2.100 тонна оқ олтин топширишни мўлжаллашган. Даладаги ҳосил режадагидан зиёд эканлиги кўриниб турибди. Ҳамма гап уни кузнинг илиқ кунларида нест-нобуд қилмасдан йиғиштириб олишда. Терим агрегатларининг яхши ишлашига, механизаторларнинг меҳнатсеварлигига сўз йўқ. Кечадан йигирмата машинадан ўн иккитаси ишга туширилди. Бироқ, афсуски, ҳозиргача бўлимда 300, совхоз бўйича эса қарийб 1.000 гектар майдондаги ипак пахта дориланмаган. Сабаби — самолётларнинг учиши учун бензин тақчил. Бу ҳол деҳқонларни ташвишга солмоқда. Ваҳоланки, пахтакорлар жорий йилда ялпи ҳосилнинг 85 фоизини машиналар ёрдамида йиғиштириб олишни мўлжаллашган. Бунинг учун 78 та агрегат дала бошида ғўза барги сифатли тўкилишини сабрсизлик билан кутмоқда.

— Йиғим-теримни уюшқоқлик билан ўтказиш тадбирлари белгиланган, — деди давлат хўжалиги директори Чори Мамаражабов. — Шаҳарлик ҳашарчилар мутлақо жалб этилмайди. Ҳозир 500 киши теримда иштирок этмоқда. Машиналар тўлиқ ишга тушгач, ҳар куни йиллик режанинг 4—5 фоизи миқдорида хом ашё топширилади. Жумҳурият Президентининг фармонига мувофиқ бугунгача совхоз ишчиларига 32 тонна арпа, 6 тонна буғдой, 165 тонна пичан, 133 тонна сомон, 50 тонна силос, 400 тонна кўк беда, 129 бош қўй, 31 бош сигир, 29 бош чўчқа, 1300 та товуқ сотилди. Демак, далада меҳнат қилаётган механизаторлар, теримчилар, пахта юкловчи ва ташувчилар ўз хонадонларидаги молларнинг оч қолмаслигидан кўнгиллари тўқ. Аммо уларнинг унумли меҳнат қилишлари учун бунинг ўзи етарли эмас. Озиқ-овқат маҳсулотлари таъминотида айниқса тақчиллик сезилмоқда. Магазинларимизда биринчи нав ун, қанд, шакар, гуруч йўқ ҳисоби. Савдо ташкилотларидаги мутасадди ўртоқлар мавсумга кеча ёки бугун эмас, бундан бир-икки ой аввал тайёргарлик кўрганларида эди, бундай ачинарли аҳвол содир бўлмасди.

Хўжалик партия комитети котиби Гулсара Султонованинг эътирозларида ҳам жон бор.

— Қўлда терилган ҳар килограмм пахтага 25 тийиндан ҳақ тўланмоқда, — деди у. — Бу ҳол теримчи турмушининг яхшиланишига озми-кўпми ҳисса қўшади. Бироқ ёш болали оналар бундай имкониятдан фойдалана олмаётирлар. Чунки мавсумий болалар боғчалари очилмаган. Сабаби, биринчидан, жой йўқ, иккинчидан, керакли жиҳозлар топилмайди. Каравот, стол ёки ўриндиқлар билан таъминлашни ҳеч ким зиммасига олмаяпти. Уларни нақд пулга харид қилиш мумкин эмас. Ёки теримчиларни эрталаб далага элтиш, кечқурун олиб қайтишни олайлик. Бензин анқонинг уруғи бўлганлиги туфайли одамларни машиналар ўрнига тележкаларда ташишга мажбур бўлаяпмиз.

Оқ олтин мавсуми бошланди. В. Қодиров номли давлат хўжалиги раҳбарлари ўзларига тегишли масалаларни бирин-кетин ҳал этаётганликларини ҳар қадамда сезасиз. Лекин савдо, ёнилғи-мойлаш материаллари таъминоти мутасаддилари тақчилликларни бартараф этишга панжа орасидан қарамоқдалар. Буни қандай тушуниш керак?

Б. КЕНЖАБОЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

ДЕФОЛИАЦИЯ ҚАНДАЙ БОРАЯПТИ?

Жумҳурият вилоятларида ғўзани баргсизлантиришнинг бориши тўғрисида шу йил 13 сентябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

(Биринчи устун — вилоятлар, иккинчи устун — ғўзани баргсизлантириш режаси (минг гектар), учинчи устун — бир кунда, тўртинчи устун — мавсум бошидан (режага нисбатан фоиз ҳисобида).

Жиззах	137	10,3	87,4
Тошкент	121	9,9	68,1
Сурхондарё	110	6,0	65,7
Самарқанд	100	9,2	64,4
Сирдарё	152	9,5	63,1
Қашқадарё	183	9,0	62,2
ҚҚАССР	120	7,2	48,2
Андижон	110	9,2	44,8
Бухоро	115	8,5	42,0
Хоразм	70	8,1	38,1
Фарғона	90	8,1	36,8
Наманган	73	8,6	36,6
Жумҳурият бўйича:	1381	8,7	57,2

Ўзбекистон ССЖ Вазирлар Кенгашида

ВАҚТ ҒАНИМАТ, ҲОСИЛНИ ТЕЗРОҚ ЙИҒИБ-ТЕРИБ ОЛАЙЛИК!

Кўкламнинг ҳар куни бир йилга татийди. Ҳамма миллатларга мансуб деҳқонларнинг бу ҳикматли сўзига доно халқимиз яна бир қоидани қўшмоқда — бир йиллик меҳнатнинг якуни кузги йиғим-терим палласида маълум бўлади. Мана, ҳозир деҳқон, ҳаммамиз ҳар гектар пахтазорга сарфлаган меҳнатимиз ҳосилини йиғиштириб оладиган пайт келди.

Бу йил пахтакор алоҳида завқ-шавқ билан меҳнат қилди. Пахта етиштириш учун ажратилган ерлар оқилона қайта кўриб чиқилганлиги, ҳосилнинг анчагина қисмидан жумҳурият манфаатлари йўлида мустақил фойдаланиш имконияти берилганлиги, харид нархларига устама жорий қилинганлиги, мана шуларнинг ҳаммаси имкониятлардан яхшироқ фойдаланиш, деҳқонларнинг, бутун халқнинг фаровонлигини оширишга кўмаклашади.

Жумҳурият Министрлар Кенгаши — терим арафасида август ойининг охирларида ҳосил теримига тайёргарлик қандай бораётганини кўриб чиққан эди. Ўшанда қишлоқ хўжалик йилини муваффақиятли якунлашга ёрдам берадиган аниқ чора-тадбирлар кўзда тутилган эди. Энди ҳукумат шу муаммоларни яна бир бор кўздан кечириш, қабул этилган қарорнинг бажарилишини назорат қилиш, йиғим-теримни таъминлаш соҳасидаги ташкилотчилик ишига зарур тузатишлар киритиш керак, деган қарорга келди.

Кўкламда ноқулай об-ҳаво шароитларига дуч келган кўпгина хўжаликлар кечроқ униб чиққан ғўзаларни яхшилаб парвариш қилиб, бўлиқ ҳосил етиштиришга эришдилар. Табиатнинг ўзи бамисоли пахтакор меҳнатига ҳурмат бажо келтиргандек бўлди — чаноқлар эрта очила бошлади.

10 сентябрга қадар кўпгина пахтазорларда ғўза чаноқларининг 50-60 фоизи очилди. Бу жараён Фарғона водийсида айниқса жадал давом этмоқда.

Бироқ бир қанча минтақаларда мураккаб вазият вужудга келмоқда. Андижон, Бухоро, Наманган, Фарғона вилоятларининг, Қорақалпоғистон АССРнинг кўпгина хўжаликлари ғўза баргини тўктиришни кечиктирмоқдалар. Чуст, Янгиқўрғон, Шовот, Янгибозор, Олтинкўл, Балиқчи, Ленин, Тўрақўрғон, Шофиркон, Уйчи, Косон районларининг колхозлари эса бу ишга амалда киришмаганлар, ҳолбуки, ғўза баргини тўктирмай туриб машинада пахта теришни бошлаб бўлмайди. Жумҳуриятда ҳаммаси бўлиб машина теримига ажратилган далаларнинг учдан бири ҳам дориланган йўқ.

Махсус машина-механизмлардан омилкорлик билан фойдаланилган тақдирда, машина теримига ажратилган пахтазорларнинг ҳаммасида ғўза баргини ўз вақтида тўктириш мумкин бўлур эди. Чунки жумҳуриятда «ОВХ—28» маркали ердан туриб пуркайдиган механизмлардан 8,9 мингтаси бор. Фарғона, Наманган ва Хоразм вилоятларининг хўжаликларида эса мавжуд пуркагичларнинг тўрттадан биттасигина ишга солинган.

Бироқ далага олиб чиқилган деб ҳисобот берилган пуркагичлар ҳам кўпинча тўла-тўкис ишлатилмаяпти.

(Давоми -бетда).

ШАРТНОМА ИМЗОЛАНДИ

12 сентябрь куни Москвада СССР, АҚШ, Буюк Британия, Франция, ГДР ва ГФР ташқи ишлар вазирларининг тўртинчи, якунловчи учрашуви бўлиб ўтди. Бу учрашув немислар бирлигини барпо этишнинг ташқи жиҳатларини бартараф қилиш учун тузилган «икки плюс тўрт» музокара воситаси доирасида ўтказилди. Учрашув тугагач, Германия масаласини узил-кесил бартараф этиш тўғрисидаги шартномани имзолаш маросими бўлди. Имзолаш маросимида СССР Президенти М. С. Горбачев ҳозир бўлди. Ўз ҳукуматлари номидан шартномани Э. А. Шеварднадзе, Ж. Бейкер, Д. Хэрд, Р. Дюма, Л. Де Мэзьер, Г. — Д. Геншер имзоладилар. Шундан кейин вазирлар журналистлар билан суҳбат ўтказдилар.

(ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОН КАСАБА УЮШМАЛАРИНИНГ СЪЕЗДИ

12 сентябрь куни Тошкентда Ўзбекистон касаба уюшмаларининг навбатдан ташқари съезди ўз ишини тугатди.

Съезд ўз олдига қўйган мақсадга эришди — жумҳурият касаба уюшмалари федерациясини тузиш зарурлиги тўғрисида қарор қабул қилинди. Федерацияга саноат, қишлоқ хўжалиги тармоқлари, фан, маданият, ўқув юртлари ходимларининг мустақил касаба уюшмалари киради.

Касаба уюшмалари ҳамжамиятининг янги тузилмасига катта эътибор берган маърузачи ва нотиқлар тармоқ касаба ташкилотларининг бўлиб ўтган съездлари ҳамда конференциялари чоғида касаба уюшмалари ички ишини қайта қуришга доир анчагина аниқ-равшан таклифлар киритилганлигини таъкидладилар. Бу таклифларнинг кўпи асосий ҳужжатларни ишлаб чиқиш чоғида ҳисобга олинди. Меҳнаткашларнинг касб-кор-меҳнатга доир, ижтимоий-иқтисодий ва маънавий манфаатларини рўёбга чиқариш ва ҳимоя қилишда Ўзбекистон касаба уюшмалари кучларини бирлаштириш ҳамда ҳаракатларини мувофиқлаштириш федерациянинг асосий вазифаси бўлади. Янги жамоатчилик тузилмаси ўз таркибига кирувчи ташкилотларга кўнгилли равишда федерацияга қўшилиш ва ундан чиқишга, ўз низомлари ва дастурларига мувофиқ уларга ташкилий ҳамда молиявий жиҳатдан мустақиллик беришга, меҳнаткашларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилишда уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва бирдамлик қилишга кафолат беради.

Касаба уюшмалари мустақиллигини ривожлантириш, уларнинг ҳар қандай сиёсий партиялар, давлат, хўжалик ва маъмурий идоралардан мустақиллигини таъминлаш федерация фаолиятининг асоси бўлади.

Мустақил касаба уюшмасининг ҳар бири федерация таркибида ўз аъзолари ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилишда ўз ҳуқуқларидан фойдаланади. «Мулк тўғрисида»ги СССР Қонунига биноан касаба уюшмаларига тегишли барча бинолар ва иншоотлар, маданият, спорт ва соғломлаштириш марказлари бутунлай уларнинг мулкига айланади.

Баъзи касаба уюшмалари оммавий-маданий ва жисмоний-соғломлаштириш ишларини пул билан таъминлашни тўхтатиш, бу ишни бутунлай давлат зиммасига юклаш тўғрисида таклиф киритмоқдалар. Бундай ёндашувга йўл қўйиб бўлмайди, деб ҳисоблашмоқда делегатлар. Масалан, кўнгилли физкультура-спорт жамияти вилоят кенгашлари йўли билан болалар-ўсмирлар мактабларини пул билан таъминлаш қисқартирилганлиги натижасида минглаб болалар спорт билан шуғулланиш имкониятидан маҳрум бўлишди. Касаба уюшмаси йўли билан ташкил этиладиган саёҳатчилик тадбирларига ҳам янгича назар ташлаш керак, унга эътирозлар жуда кўп бўлмоқда. Ёшларга кўпроқ эътибор бериш зарур.

Иқтисодий мустақилликни кенгайтириш учун ўз хўжалик бўлинмаларини, хорижий фирмалар иштирокидаги корхоналарни, тижорат жамиятларини тузиш таклиф қилинмоқда. Касаба уюшмаларининг халқаро фаолияти тўғрисидаги масалалар ҳам муҳокама қилинди.

Делегатлар ВЦСПС VIII пленумида СССР касаба марказини тузиш тўғрисида қабул қилинган декларация лойиҳасини умуман маъқулладилар. Улар СССР касаба уюшмалари конфедерацияси мамлакат миқёсида бирлашишнинг энг мақбул шакли бўлиши мумкин эди, деб ҳисобламоқдалар.

Съезд Ўзбекистон ССЖ касаба уюшмалари федерацияси тузилганлиги тўғрисидаги декларацияни ва у ҳақдаги низомни қабул қилди. Съезд қарори қабул қилинди. Делегатлар жумҳурият (мамлакат) бозор муносабатларига ўтиши муносабати билан Ўзбекистон ССЖ касаба уюшмаларининг тутадиган йўли ҳақида съезд баёнотини қабул қилдилар. Мамлакат касаба маркази таркибига вакиллар сайланди.

Б. А. Алламуродов очиқ овоз бериш йўли билан Ўзбекистон ССЖ касаба уюшмалари федерацияси кенгашининг раиси этиб сайланди.

Съездда Ўзбекистон ССЖ Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримов, Ўзбекистон ССЖ Министрлар Кенгашининг Раиси Ш. Р. Мирсаидов делегатларнинг саволларига жавоб қайтардилар.

Съездда ВЦСПС котиби В. М. Мишин нутқ сўзлади.

Делегатлар келаси йилда съезднинг иккинчи босқичини ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилдилар. Унда Ўзбекистон ССЖ касаба уюшмалари федерациясининг ҳаракат дастури ва Ўзбекистон касаба уюшмаларининг ягона низоми муҳокама қилинади.

(ЎзТАГ).

АБУ ИСО МУҲАММАД ИБН ИСО АТ-ТЕРМИЗИЙ ТАВАЛЛУДИНИНГ 1200 ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНГАН ХАЛҚАРО ИЛМИЙ АНЖУМАН ИШТИРОКЧИЛАРИГА

Муҳтарам жаноблар, юртимиз меҳмонлари, азиз ватандошлар!

Улуғ аллома, ҳадис илмининг мўътабар намояндаларидан бири Ватандошимиз Абу Исо Муҳаммад ибн Исо Ат-Термизий таваллудининг 1200 йиллиги муносабати билан Ўзбекистонга ташриф буюрганингиз, анжуманда қатнашаётганингиз учун жумҳуриятимиз аҳли номидан самимий қутлайман.

Шўро жамияти ўз тарихига қайта назар ташлаб, барча жабҳаларда янгиланиш зарурлигини англаб етган вазиятларда ўтказилаётган бу тадбир ҳам янгича қутлуғ мезонларнинг амал топаётганидан далолатдир.

Шуни мамнуният билан қайд этмоқ керакки, бугунги кунга келиб, давлат билан диний ташкилотларнинг ўзаро муносабатлари анча яхшиланди. Ўзбекистон ҳукумати мўминларнинг истакларини инобатга олиб, мусулмон дунёсининг энг муқаддас ёдгорликларидан бири — халифа Усмон «мусҳаф»ини улар ихтиёрига қайтиб берди. Қатор тарихий обидалар диний ташкилотлар ихтиёрига ўтказилди. Янги масжидлар очилмоқда. Давлат диний асарларни чоп этишда ёрдам бераяпти. Макка ва Мадинани зиёрат этишга бораётган мусулмонлар кўпайди. Дин пешволари матбуот, радио ва телевидение орқали ўз қарашларини эмин-эркин баён этмоқдалар.

Тақдирга шоён таҳсинларким, ҳозирги даврга келиб халқаро сиёсатда мафкуравий иқлимлар юмшади, сиёсий жоҳиллик, ялпи шубҳапарастлик ортга чекиниб, ўзаро дўстлик, ишонч ва биродарликка кенг йўл очилмоқда. Биз бутун мамлакатимиз қатори хориж аҳли билан, тарихимиз ўзаро узвий боғланган қўшни давлатларнинг халқлари билан, дунёдаги барча тинчликсевар эллар билан илм, маданиятнинг ҳамжиҳатлик соҳаларидаги муносабатларимизни янада яхшилаш тарафдоримиз.

Давр шу куннинг зарур муаммоларини ҳал этишга интилиш баробарида она тарихнинг илғор анъаналаридан сабоқ олишни ҳам тақозо этади.

Қадимий Мовароуннаҳр ва Ҳуросон фарзандларининг жаҳон илму зиёси тарихга зарварақлар ила битилган асарлари оз эмас. Имом Бухорий, Ал-Беруний, ибн Сино, Ал-Хоразмий, Абу Наср Форобий, Рўдакий, Улуғбек, Жомий, Навоий, Бобур, Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитрат ва бошқа юзлаб зотларни жаҳон яхши билади. Бу закийлар силсиласида имом ат-Термизийнинг азиз номлари ҳам ёруғ юлдуздай чарақлаб турибди.

Бугунги кунда Термизийнинг маънавий мерослари нафақат аҳли дин орасида, балки дунёвий илм соҳиблари, кенг миқёсдаги аҳли жамоа орасида ҳам ўз қадрини топаётир. У кишининг шоҳ асарларидан «Китоб ал-Жомеъ ас-саҳиҳ» ҳозирга қадар ҳадис илмининг асосий манбаларидан бири ҳисобланади. Алломанинг асрлар давомида фозилу фузалоларга дастур бўлиб келган ақлу одоб, инсофу диёнат, адолату инсонпарварликни тарғиб этгувчи ғоялари сердолға давримизнинг мураккаб ва зиддиятли аҳлоқий-маънавий масалаларини ҳал этишда замонавий аҳамият касб этади.

Қадимдан шарқ халқларининг илмий-маданий алоқалари кучли эди. Бу ҳамкорлик янада ривожланиб, халқаро дўстликни мустаҳкамлашга хизмат қилишига ишончимиз комил.

Термизий ватанига келган барча меҳмонларни яна бир бор муборакбод этаман. Мўътабар анжуман иштирокчиларининг инсоний қадриятларни улуғлаш йўлидаги фаолиятларига барака тилайман.

Ўзбекистон Совет Социалистик Жумҳурияти Президенти
И. КАРИМОВ.

ПРЕЗИДЕНТ ҲУЗУРИДА СУҲБАТ

12 сентябрь куни СССР Президенти Молдова ССРдан сайланган СССР халқ депутатлари билан учрашди. Учрашув чоғида жумҳуриятдаги вазият ва уни нормаллаштириш йўллари ҳар томонлама муҳокама қилинди.

Учрашув қатнашчиларининг фикрича, жумҳуриятда миллатлараро муносабат соҳасидаги аҳвол ҳаддан ташқари ўткирлашиб кетди ва зудлик билан чора кўрилишини тақозо этади. Бунинг сабаблари жумҳурият раҳбариятининг миллий сиёсатда йўл қўйган хатоларига, қабул этилган баъзи ҳужжатларнинг ва иттифоққа муносабатдаги позициянинг дудманлигига бориб тақалади. Шу билан бирга вужудга келган муаммоларни конституцияга риоя этиш, жумҳуриятнинг яхлитлигини сақлаб қолиш, ўзаро мақбул аҳдлашувлар иложини қидириш йўлида ҳал қилиш кераклиги қайд этилди.

Депутатлар Президентга мурожаат қилиб, жумҳуриятга иноқлик иложини излашда ёрдам бериш учун СССР Олий Совети билан Президентлик Кенгашининг комиссиясини юборишни илтимос қилдилар.

Суҳбатда А. И. Лукьянов, Н. И. Рижков, Е. М. Примаков, Р. Н. Нишонов қатнашдилар.

(ТАСС).

БОШҚАРИЛАДИГАН БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИГА ЎТИШ ЯГОНА УМУМИТТИФОҚ ДАСТУРИНИ ТАЙЁРЛАШ ВА МАМЛАКАТ ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИНИ БАРҚАРОРЛАШТИРИШ ТАДБИРЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ ТЎҒРИСИДА

СССР ҲУКУМАТИНИНГ МАЪРУЗАСИ

Муҳтарам халқ депутатлари!

Мамлакат ўзининг иқтисодий тузилишини, мулкчилик муносабатлари системасини, бошқарув тузилмасини, хўжалик ўзаро муносабатларининг бутун соҳасини тубдан ўзгартирадиган йирик қарорлар қабул этилиши арафасида турибди. Социализмни янгилаш мантиқи, турмушнинг ўзи мана шу тарихий қадамни қўйишни тақозо этмоқда, бу ишда пишиқ-пухта ўйлаб кўриш, қилинадиган ҳаракатларнинг эҳтимол тутилган оқибатларини синчиклаб фараз қилиш, айниқса, муҳимдир. Зотан, табиийки, бу соҳада, айниқса, ҳозир, белгиланган ҳамма режаларни амалда рўёбга чиқаришга киришиш керак бўлган пайтда жўнчилик, енгил-елпиликка йўл қўйиб бўлмайди.

Бу қандайдир мавҳум мулоҳазалар эмас. Мавҳум мулоҳазалар айтиладиган давр ўтиб кетди. Бениҳоя мураккаб иқтисодий ва ижтимоий-сиёсий вазиятда қарорлар қабул этилиши лозим. Халқ хўжалиги чуқур инқирозга дучор бўлган. Ижтимоий ишлаб чиқариш пасайиб бормоқда, товар билан пулнинг номутаносиблиги кучаймоқда, хўжалик алоқалари бузилмоқда. Натура тарзидаги айирбошлаш урф бўлмоқда, гуруҳлар худбинлиги ва маҳаллий ажрамачилик тобора яққол намоён бўлмоқда.

Аҳоли пул даромадларининг илдам кўпайишини жиловлашга муваффақ бўлинмади. Истеъмол бозорида янги-янги камчиликлар вужудга келмоқда. Мамлакатнинг валюта аҳволи мушкул ҳолатда турибди.

Таназзулнинг бутун жабҳа бўйлаб чуқурлашиб боришини ҳозирги босқичда иқтисодий омиллар билангина изоҳлаб бўлмайди. Сиёсий вазиятнинг беқарорлиги иқтисодиётга тобора кўпроқ салбий таъсир ўтказаётганлиги кўриниб турибди.

Мамлакатда қонунлар билан ҳисоблашмай қўймоқдалар, қишлоқ Советининг ижроия комитетидан тортиб, СССР Министрлар Кенгашигача ҳокимият ва бошқарув идораларига бўлган ҳурмат путурдан кетди. Ўтмишда маълум бўлмаган оммавий иш ташлашлар, миллатлараро можаролар, бутун-бутун минтақаларнинг иқтисодий қамал қилиниши, халқ хўжалиги учун жуда муҳим аҳамиятга эга бўлган корхоналарни тўхтатиб қўйиш каби янги жараёнлар пайдо бўлди. Мана шуларнинг ҳаммаси жуда ўткир сиёсий ва иқтисодий муаммоларнинг чигал тугунига айланди.

Мана шундай шароитда муаммоларни одатдаги усуллар билан ҳал қилиб бўлмайди. Барча поғоналардаги ҳокимиятнинг инқирози кучайиб бораётган шароитда бундай усулларнинг ўзи ҳам йўқ. Ўтмишда ҳақиқий бошқарувчи куч бўлган КПСС аниқ иқтисодий масалаларни ҳал этишдан четлашди, Советлар эса ҳозирча бошқарув маҳоратини муносиб равишда эгаллаб олганлари йўқ. Советлар ҳали жамиятга раҳбарлик қилишнинг амалий илмини ўрганиши ва кундалик оддий ишлар заруратини, одамлар учун аниқ, аммо ҳаётий муҳим бўлган муаммоларнинг бутун мураккаблигини билиб олиши ҳамда шу муаммоларнинг ҳал этилиши учун масъулиятни тўла-тўкис ўз зиммасига олиши керак. Бунга шуни ҳам қўшиш кераки, ҳокимиятнинг инқирози кўп жиҳатдан қонун чиқарувчи идоралар ижроия идораларнинг иши билан кўпроқ шуғуллана бошлаганликларининг натижасидир. Жойларда ҳам буни пайқаб олдилар.

Хўш, бу аҳволдан қутилишнинг иложи борми? Иқтисодий соҳани ҳукумат уни илгаригидек бошқариладиган ва ижтимоий соҳага йўналтирилган бозорга ўтиш билан боғламоқда.

Бозорга муносабат ҳар хил. Баъзилар уни ҳар қандай мушкулотлардан қутилтирадиган омил, чинакам замонавий, гуллаб-яшновчи жамият қуриш учун бирдан-бир имконият деб билмоқдалар. Бошқалар, айниқса, ўтиш босқичида турмуш шароити ёмонлашувидан хавфсираб, бозорга шубҳа билан қарамоқдалар. Учинчи кишилар — улар ҳам оз эмас — бу ғоянинг ўзини мутлақо қабул этмаяптилар.

Қандай бўлмасин, мамлакат ва халқ бениҳоя масъулият билан бирон-бир йўлни танлаб олиш бўсағасида турибди. Бу эса СССР ва иттифоқдош жумҳуриятларнинг Олий Советларидан, барча бошқарув идораларидан ҳаракат дастурини ишлаб чиқишда бозорга ўтишнинг таклиф этилаётган лойиҳаларини ва бозорга ўтиш нусхаларини синчиклаб қиёслашни талаб қилиши табиий.

Мана шундай бир пайтда ҳукумат фавқулодда мураккаб иш қилиниши лозимлигини пайқаб турибди. Шу ўринда ҳам мамлакатда вужудга келган вазиятни эътиборга олиш керак. Бу вазият эса қуйидагиларни тақозо этмоқда.

Биринчидан. Бозорга ўтишни ҳам, шунингдек, мамлакатдаги иқтисодий вазиятни барқарорлаштиришни ҳам таъминлайдиган чора-тадбирларни айни бир вақтда амалга ошириш зарур. Аввало, бюджетнинг камомадини камайтириш, пул муомаласини соғломлаштириш, сўмнинг обрў-эътиборини ва харид қобилиятини мустаҳкамлаш, истеъмол бозорини мўл-кўл таъминлаш вазифаларини алоҳида ажратиб олмоқ керак.

Иккинчидан. Воқеа ва ҳодисаларга аниқ қараш, катта ва туб ўзгаришларни муҳокама қилганда иқтисодий турмушни бир кун ҳам тўхтатиб бўлмаслигини унутмаслик лозим. Поезд ва самолётларнинг қатновида, металл қуйишда ва кимё корхоналарининг, чорвачилик комплекслари ва новвойхоналарнинг ишида узилишлар бўлмаслиги зарур. Бунинг олдини олиш учун бозор муносабатларини ривожлантириш билан бирга, қандай қилиб бўлмасин хўжалик алоқаларини сақлаб қолиш, шу йилнинг охиригача қолган вақтда ҳам, 1991 йилда ҳам бу алоқаларнинг узилишига йўл қўймаслик лозим.

Учинчидан. Эҳтимолки, энг муҳими шундан иборатки, сиёсий барқарорликка, қонунни ва ҳуқуқ-тартиботни яна ҳурмат қила бошлашга, ижрочилик интизомига қаттиқ риоя этилишига эришмоқ керак. Қонун амал қилмай қўйган мамлакат муқаррар равишда ўзаро курашувчи гуруҳларнинг олишув майдони бўлиб қолади, унда порахўр унсурларнинг таъсири кучаяди, бузғунчилик жараёнлари бошқарув системасига тобора кўпроқ тазйиқ ўтказади.

Ҳукумат ўз масъулиятини англаб, шуни очиқ-ойдин ва равшан маълум қиладики, башарти, мана шу уччала шарт — иқтисодиётдаги барқарорлик, унинг ҳаёт қобилиятини зарур даражада сақлаб туриш ва жамиятнинг сиёсий барқарорлиги ҳақидаги шу талабларга риоя қилмас экан, мамлакатда бошбошдоқлик бошланади.

Эвраниб-тебранишга бир кун ҳам вақт йўқ. Бирданбир имконият ҳозирнинг ўзидаёқ иқтисодиётни амалда барқарорлаштира бошлашдан ва шу йилнинг IV чорагида унинг иш суръатларини оширишдан иборат. Энг муҳими — ҳосилни ҳеч нобуд қилмай йиғиштириб олиш, жойларда йўл қўйилган қўпол хатоларга тез ва қатъиян чек қўйиш зарур. Шу хатолар юзасидан СССР ҳукумати фавқулодда чоралар кўришга мажбур бўлди. Истеъмол бозорида талабнинг жазава олиши янги тўлқинларини даф қилиш, қишга тайёргарлик кўришда қилинмай қолган ишларни зудлик билан бажариш зарур.

Юқорида айтиб ўтилган сабаблар оқибатида саккиз ой мобайнида саноат ишлаб чиқариш ҳажми 0,7 фоиз, миллий даромад эса икки фоиз камайди. Шартномавий интизом пасайиб борди. Чунончи, ўтган йили шу даврда шартномаларга мувофиқ истеъмолчиларга 5,2 миллиард сўмлик маҳсулот камроқ юборилган бўлса, бу йил халқ хўжалигига етказиб берилмаган маҳсулотлар миқдори 8,2 миллиард сўмлик бўлди.

Бу ҳол маҳсулот ишлаб чиқаришга ва айниқса, материал-техника таъминотига таъсир қилмай қолмади, албатта. Кўпгина корхоналар ўқтин-ўқтин тўхтаб қолмоқда. Баъзилари эса тўхтаб қолай деб турибди. Халқ хўжалигини бошқариш даражаси пасайганлиги иқтисодиётнинг аҳволига ҳаддан ташқари салбий таъсир қилмоқда.

Ҳукумат ишлаб чиқариш масалаларини доимо назорат остида тутиб келди, ишда узилиш рўй берган тақдирда зудлик билан чора-тадбирлар кўрилди. Ресурслар мушкулотни халос қилишга ишлатилди. Импорт масалалари ҳал этилди. Хуллас, кун сайин сабот билан иш олиб борилди, мана шу иш ҳамма қийинчиликларга қарамай энг кўп даражада зарур бўлган ишлаб чиқариш маромини таъминлаб туриш имконини беради. Аммо бу куч-ғайратлар вазиятни яхшилай олмайди, чунки иқтисодиётни беқарорлаштирувчи асосий сабаблар тугатилиши у ёқда турсин, ҳатто кучайиб борди.

Халқ хўжалигининг иши билан алоқадор бўлган кундалик масалаларни ҳал қилиш учун ҳозирги шароитда СССР Министрлар Кенгаши Раисининг биринчи ўринбосари ўртоқ Воронин бошчилигида махсус ҳукумат гуруҳи тузилди.

Айни вақтда жамиятда узоқ йиллар давомида томир ёйган «марказни балогардон қилиш» одатини ниҳоят бартараф қилиш, яъни СССР ҳукуматини ҳар қандай соҳадаги, мамлакатнинг ҳар қандай минтақасидаги ишларнинг аҳволи учун масъул бўлган бирдан-бир идора деб билиш кайфиятини бартараф этиш лозим. Ҳокимиятни маҳаллийлаштириш, кўпгина бошқарув вазифаларини жумҳуриятга ва жойларга топшириш шароитида ҳамма нарсани марказга «тўнкаш» ўз масъулиятсизлиги ва фаолиятсизлигини оқлаш, одамларни чалғитиш демакдир.

Ўртоқлар!

1991 йилги план ва бюджетни тузиш соҳасида вужудга келаётган вазият кишини, айниқса, ташвишга солмоқда. План билан бюджет давлат томонидан бевосита тартибга солиш усулларини муайян даражада сақлаб қолган ҳолда бозор муносабатларига ўта бошлашни эътиборга оладиган янги принципиал қоидалар асосида ишлаб чиқилмоқда.

Келгуси йилнинг хўжалик турмушига янги бозор муносабатларини жорий этиш асослари СССР Олий Советлари томонидан ҳозиргача қабул этилган қонунларда, шу жумладан, иттифоқдош республикалар билан ССР Иттифоқининг ваколатини фарқлаб қўйиш тўғрисидаги қонунларда белгиланган.

Планлар ва бюджетлар хўжалик қонунларининг энг муҳим ҳуқуқий нормалари барпо бўлган шароитда тузилиши лозим. Булар, аввало, мулкчилик тўғрисидаги, Ер ҳақидаги, ижара тўғрисидаги, Корхоналар ва Солиқ солиш ҳақидаги қонунларда кўзда тутилган нормалардир.

Агар шу қонунлардан воз кечилса, хўжалик турмуши бутунлай издан чиқади. Афсуски, бир қанча иттифоқдош жумҳуриятлар Олий Советларининг қабул этилган қонунларни тафтиш қилишга интилиши шунга олиб келдики, келгуси йилда солиқ тўловларининг қанча қисми ўз ихтиёрига келиб тушишини кўпгина маҳаллий Советлар шу кунгача ҳам билмай турибди. Бунинг маъноси шуки, улар бюджетнинг харажат қисмини ҳам туза олмайдилар. Ҳолбуки, энг муҳим нарса — ижтимоий тадбирларга, муаллимлар, врачлар, маданият ходимларининг иш ҳақини тўлашга қилинадиган харажатлар айни шу қисмда бўлади.

Айниқса, яъни Иттифоқ шартномаси тузилгандан кейин бу қонун ҳужжатларига турмушнинг ўзи тузатиш киритишига шубҳа йўқ. Аммо бу анча узоқ вақтни талаб қилади. Янги йилгача эса уч ойдан сал кўпроқ вақт қолди. Шу қисқа муддат ичида ҳозиргилари ўрнига янги қонунлар қабул этилиб, корхоналарга етказилишини амалда мўлжал қилиб бўладими? Йўқ, албатта. Бу масаладаги шундай ноаниқлик халқ хўжалигининг ишига фалокатли таъсир қилиши мумкин.

Келгуси йилда давлат томонидан тартибга солиш ишида корхоналар ўртасида вужудга келган хўжалик алоқаларини сақлаб қолиш ва маҳсулот етказиб бериш учун уларнинг масъулиятини анча ошириш принципиал масаладир. Иқтисодий омиллар иш бермай қўйган. Рақобат учун шароит яратилмаган ва ҳозирча монополияга қарши қаттиқ чоралар амал қила бошламаган шароитда давлат йўли билан мана шу масалаларни тартибга солиш, айниқса муҳимдир.

Умумиттифоқ эҳтиёжлари учун мажбурий давлат буюртмаси анча чеклаб қўйилади, бу эса бозор муносабатларини ривожлантириш учун кенг имкониятлар очади.

Ҳукумат энг муҳим тармоқларнинг ва аввало одамларнинг эҳтиёжларини таъминлайдиган тармоқларнинг нормал ишлашини йўлга қўйиш мақсадида деҳқончилик-саноат ва ёқилғи-энергетика каби халқ хўжалик комплексларига, шунингдек, энг муҳим фан-техника дастурларини ва фундаментал тадқиқотларни бажаришга давлат мададини кўзда тутади.

1991 йилда халқ хўжалигининг ишига мамлакатнинг валюта ҳолати салбий таъсир ўтказади. Ташқи қарзнинг даражаси ва тузилиши эркин алмаштириладиган валютада бу ишга 12,5 миллиард сўм талаб қилади. Бунинг маъноси шуки, мана шундай валютага харид қилинадиган материаллар, хом ашё, бутлаш буюмлари, халқ истеъмоли моллари, дори-дармон ва озиқ-овқат ҳажми 1990 йилга нисбатан тахминан уч ҳисса камайишини билдиради. Бу эса халқ хўжалигининг мутаносиблигига ва аввало халқ хўжалиги моллари ишлаб чиқаришга таъсир қилмай қололмайди.

Бу соҳада иттифоқдош жумҳуриятлар билан биргаликда бир илож топиш зарур. Бунинг иложини топа олмасак, халқ хўжалиги қийин аҳволга тушиб қолади.

Мамлакатни таназзулдан чиқариш учун асосий масъулият ҳукумат зиммасига юклатилган. Ҳукумат эса мана шундай шароитда мазкур масъулиятга монанд ваколатларга эга бўлиши керак. Маҳаллий ҳокимият идоралари Иттифоқ ва жумҳурият ҳукуматларидан розилик олмай тўхтатиб қўйган корхоналарни дарҳол очиш, темир йўл транспортида, магистрал нефть ва газ қувурларида, аҳолининг ҳаётини таъминлайдиган бошқа соҳаларда алоҳида бошқарув режимини жорий қилиш зарур. Бу йил ва келгуси йилда иш ташлаш ўтказишдан ихтиёрий воз кечиш тўғрисида меҳнат жамоалари билан жуда қисқа муддатларда бир битимга эришиш керак.

Мамлакат ҳукумати қонунийлик ва ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш, фуқароларнинг хавфсизлигини ҳимоя қилиш, уюшган жиноятчиликни жиловлаш, унинг мафия тузилмалари даражасида кучайиб кетишига йўл қўймаслик муаммолари нақадар ўткирлигини кўриб турибди.

СССР Ички ишлар вазирлигининг, СССР Давлат хавфсизлиги комитетининг фаолиятини мувофиқлаштиришни СССР Министрлар Кенгашининг фавқулодда вазиятлар комиссияси зиммасига юклашга, ашаддий жиноятларга қарши кураш, шаҳарларда ва манзилгоҳларда зарур тартиб ўрнатиш ишига меҳнат жамоаларини кенг жалб этишга қарор қилинди. Прокуратуралар ва судларнинг ролини анча кучайтириш лозим.

Айни вақтда жумҳуриятлардаги ва жойлардаги тегишли идоралар кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирларни кўришлари, ҳар қандай кўринишдаги жиноятчиликка қарши кураш соҳасида СССР Конституциясида бериб қўйилган имкониятлардан фойдаланишлари керак.

Биз ҳуқуқий давлат барпо этаяпмиз ва шунга мувофиқ келадиган феъл-атвор қоидаларига қатъий риоя этишимиз керак. Ҳуқуқий давлатда қонун олий обрўга эга бўлади. Қонунга риоя этиш муқаддас иш бўлиши, Қонунни менсимаслик учун муқаррар жазо бериладиган бўлиши лозим. Ҳозир давлат ҳокимиятининг бутун кучи, афкор омманинг бутун қудрати, оммавий ахборот воситаларининг ҳамма имкониятлари қонунни ҳимоя қилишга қаратилиши керак. Акс ҳолда ҳуқуқ соҳасида ҳар қандай норма, қонун ва қоидаларни инкор этиш вазияти вужудга келиши, орқага қараб кетилиши ва маъмурлар ёки ҳокимиятсиз жамоат тузилмалари бебошлигининг янги нусхалари пайдо бўлиши муқаррар.

Янги Иттифоқ шартномаси имзоланиши зарурлиги равшан. Шу шартнома имзолангунга қадар ҳамма СССР Конституциясига ва унга мувофиқ қабул этилган қонунларга қаттиқ риоя қилишга мажбур.

Ҳозир иттифоқдош жумҳуриятлар билан биргаликда 1991 йилги план ва бюджет лойиҳаларини ҳамда тегишли тахминларни чамалаб чиқиш ниҳоясига етказилмоқда. Улар белгиланган муддатда СССР Олий Советига тақдим этилади. Сиз бу ҳужжатларда барча қийинчиликларимизнинг ҳақиқий ифодасини ва бу қийинчиликларни бартараф этишга оид чора-тадбирларни кўрасиз.

Ҳукумат бутун масъулиятни зиммасига олиб, шуни билдирмоғи керак: агар мен айтган салбий ҳодисаларнинг ҳаммасини бир ёқлик қила олмасак, савдо-саноат соҳасидаги фаолликнинг пасая бошлаганлиги анча кучаяди. Мутахассисларнинг чамалари ва ҳисоб-китоблари мана шундай воқеа рўй беришидан далолат беради: миллий даромад ва саноат ишлаб чиқариши бу йилга нисбатан 15 фоизгача, ишлаб чиқариш инвестициялари 35 фоизгача, ашёвий моллар ишлаб чиқариш соҳасига сарфланадиган капитал маблағ 5—8 фоизгача камайиши мумкин Бу эса муқаррар равишда ишсизликка ва аҳолининг ҳақиқий даромадлари анча камайишига олиб боради. Бунга йўл қўйиш мумкин эмаслиги равшан.

СССР Олий Советининг муҳтарам аъзолари!

Айни турмушнинг ҳақиқий воқеликларига қараб иш тутиш ҳукуматни бозор муносабатларига ўтишнинг тубмўътадил нусхасини қаттиқ туриб ҳимоя қилишга мажбур этмоқда.

У ҳукумат дастури лойиҳасида тўла-тўкис баён этилган. СССР Олий Советининг қарорига мувофиқ, шу йилнинг биринчи сентябригача ишлаб чиқилган мазкур дастурда СССР халқ депутатлари иккинчи съезди маъқуллаган ёндашувлар ривожлантирилади ва аниқ тусга киритилади.

Бугун мен у ҳақда тугалланган ҳужжат сифатида гапириб беришим, унинг мазмунини, мантиқини ва бозорга ўтиш босқичларини, айрим йўналишлар бўйича режалаштирилган аниқ-равшан тадбирларни баён этишим мумкин бўлур эди. Лекин, мен бундай қилиш керак эмас, деб ўйлайман.

Сизлар биласизки, СССР Президентининг Фармойишига биноан бозорга ўтиш дастурининг концепцияси тайёрланган ва ҳозир Президентлик Кенгаши билан Федерация Кенгаши мажлисида эришилган аҳдлашувга мувофиқ, бу материалларни ҳукумат таклиф этган материаллар билан бирлаштириш устида иш олиб борилмоқда. Ана шу икки дастур негизида ягона ҳужжат яратилиши керак. У иттифоқдош жумҳуриятлар билан ССР Иттифоқи Олий Советларининг муҳокамасига қўйилиши мўлжалланмоқда.

Айтиш керакки, мазкур икки лойиҳанинг муштарак томонлари жуда кўп. Энг аввало уларнинг ягона мақсади — мамлакатни тангликдан олиб чиқиш ва хўжалик юритишнинг сифат жиҳатидан янги системасини — бозор иқтисодиётининг ижтимоий йўналишга эга бўлган системасини шакллантириш асосида совет халқи фаровонлигини оширишдир. Бозор йўлида амалга оширилиши керак бўлган кўпгина йўналишлар ва аниқ тадбирлар бир-бирига мос келади. Бу ерда гап молиявий аҳволни ва пул муомаласини соғломлаштириш, сўмнинг қадрини мустаҳкамлаш, мулкчиликнинг турли-туман шаклларини қарор топтириш, хусусийлаштириш, корчалонликни ривожлантириш ва бозор муносабатларида асосий ҳаракатга келтирувчи куч сифатида эркин равишда товар ишлаб чиқарувчиларни вужудга келтириш, бозор инфраструктурасини шакллантириш, ташқи иқтисодий фаолиятга янги ёндашувлар хусусида бормоқда.

Биз бу ишларни биргаликда ғайрат билан олиб боришдан энг аввало шу қадар манфаатдормизки, у бизга ҳукуматнинг аниқ-равшан вазиятга, унинг аниқ кўринишларига баҳо беришга асосланиб бозор ҳаракати тактикаси сингари принципиал масалалар юзасидан тутган йўлини, айни вақтда ҳозир энг муҳим талаб бўлган мамлакатдаги аҳволни барқарорлаштириш имкониятлари ва муддатлари юзасидан тутган йўлини қайта-қайта синовдан ўтказиш имконини беради. Уни инкор этиш — хом хаёллик йўлига ўтиш демакдир. Ҳукуматнинг тутган энг муҳим йўлларидан бири ана шундай, уни ягона дастур устида биргаликда ишлаётганимизда ҳимоя қиламиз.

Бозорга ўтиш дастурини кўп жиҳатдан белгилаб берадиган жуда мураккаб масала — Иттифоқда иқтисодий ўзаро муносабатларни қайта қуриш эканлиги шубҳасиздир.

Сизларга маълумки, ҳозирги вақтда янги Иттифоқ шартномасини тузишга қизғин тайёргарлик олиб борилмоқда. Унинг кўп жиҳатлари, шу жумладан иқтисодий жиҳатлари ҳам ҳозир қизғин муҳокама қилинмоқда. Иш машаққатли кечаётганлиги сабабли ҳукумат қуйидагича йўлни тутмоқда: Иттифоқ шартномаси тузилгунига қадар бозорга ўтишни кечиктириш кечирилмас хато бўлур эди.

Бундай шароитда қандай ҳаракат қилиш тавсия этилади? Энг муҳим икки тамойилни — бир томондан, иттифоқдош жумҳуриятлар давлат ва иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлаш жараёни, иккинчи томондан эса ҳозир дунёда интеграцияга нисбатан аниқ-равшан мавжуд бўлган эҳтиёжни биргаликда қўшиб олиб боришга уриниш лозим.

Шу сабабдан учта асосий қоида дастур асосини ташкил этиши керак, деб ҳисоблаймиз.

Биринчи. Иттифоқдош жумҳуриятларнинг суверенитетини, уларнинг тенглиги ва иқтисодий мустақиллигини эътироф қилиш. Бунда мустақил жумҳуриятларнинг ваколатлари жумҳурият ва Иттифоқ бошқарувининг вазифаларини энг мақбул асосда тақсимлаш, ваколатларнинг фарқланишига мувофиқ қонуннинг устунлигига асосланиш негизида рўёбга чиқарилади. Бу қоидадан иттифоқдош жумҳуриятлар бозорга ўтиш борасидаги тадбирлар мажмуини келишиб олинган умумиттифоқ дастурига мувофиқ мустақил ишлаб чиқадилар ва амалга оширадилар, деган хулоса чиқади.

Иккинчи қоида. Ҳар бир иттифоқдош жумҳурият иқтисодиётининг самарали амал қилиши ҳамда интеграция жараёнларининг теранлашуви асоси сифатида умумиттифоқ бозорини шакллантириш учун шарт-шароит яратиш. Уни амалда қўлланиш барча иттифоқдош жумҳуриятларнинг пул-кредит, молия, божхона сиёсати масалалари, жумҳуриятлараро дастурларни амалга ошириш, Бутуниттифоқ аҳамиятга молик бир қанча тармоқларни бошқариш борасидаги фаолиятини мувофиқлаштиришни талаб этади. Биз шундай бозоргина ягона давлат сифатида янгиланган Иттифоқимизнинг мустаҳкам иқтисодий асоси бўлишига қаттиқ ишонамиз.

Учинчи. Барча шаклдаги хусусий корхоналар эркин фаолият кўрсатиши учун марказ ҳам, мустақил жумҳуриятлар ҳам анча яхши, қулай шарт-шароитлар яратишлари зарур. Бу аслида ўз маҳсулотини ишлаб чиқариш ва реализация қилишда катта иқтисодий ҳуқуқларга эга бўлган мустақил корхоналар ва корчалонлар умумиттифоқ бозорида асосий ҳаракатга келтирувчи куч эканликларини билдиради.

Бундай ёндашувларнинг жумҳуриятлар мустақиллиги тўғрисидаги декларацияларни инкор қилиш, яхлит давлатни сақлаб қолишга интилиш каби гаплар ҳукуматга тақалаётганлиги билан ҳеч бир алоқаси йўқ. Ҳамма гапларга нуқта қўядиган вақт келди, деб ўйлайман. Гап ёки мамлакат ички турмушидан ҳам, ташқи иқтисодий ва ташқи сиёсий соҳалардан ҳам келиб чиқадиган барча афзалликларга эга бўлган федератив давлат сифатидаги Иттифоқ тўғрисида бормоқда. Ҳукумат Иттифоқни худди ана шундай тасаввур қиляпти. Ёки гап давлатларнинг, ёки баъзи кишилар айтаётганидек, Европа ҳамжамияти принципларига асосланган мамлакатларнинг иқтисодий иттифоқи хусусида бормоқда.

Иттифоқдош жумҳуриятларни давлат иқтисодий бошқарувининг бирдан-бир субъектлари сифатида эътироф қилиш, Иттифоқ мулкига иттифоқдош жумҳуриятларнинг биргаликдаги (шерикчилик асосида) мулки сифатида қараш, хўжалик субъектлари фақат жумҳурият ва маҳаллий солиқларни тўлашлари, Иттифоқ бошқарув идоралари эса федератив принцип асосида тузилмаслиги тўғрисидаги қоида ССР Иттифоқи ягона давлат сифатида тугаганлигини билдиради.

Ҳукуматга бундай йўл мақбул эмас. Ана шу йўл, энг аввало таркибий қисмларга ажралиб кетиш натижасида мамлакатимиз халқлари жиддий талофот кўриши муқаррардир. Бизнинг Иттифоқ ва иттифоқдош жумҳуриятлар вазифаларини белгилаб бериш хусусидаги таклифларимиз шунга асосланади. Бу таклифлар дастурда баён қилинган.

Уларга умумиттифоқ бошқарув органлари системасидаги ўзгаришлар ҳам бевосита алоқадор. Уларни шакллантиришда жумҳуриятлар Иттифоққа берадиган вазифаларга асосланиш керак бўлади. Бу эса ўтмишда бўлганидек, бошқарув тузилмалари ташкилий жиҳатдан юзаки, хўжакўрсинчилик учун ўзгартирилмасдан, балки уларда туб ўзгартишлар рўй беради.

Лекин, бу, ўртоқлар, бизнинг пировард мақсадимиздир. Унга бозор омиллари тўла-тўкис ишга тушган вақтда эришилиши лозим.

Унгача ҳозир амал қилаётган баъзи тузилмаларни у ёки бу даражада сақлашга тўғри келади, бу эса айни ҳозирги пайтда, иқтисодиётни барқарорлаштириш даврида ғоят муҳимдир. Таркиб топган бошқарув тузилмаларини янгилари пайдо бўлмасдан тугатиш керак эмас.

Молия-кредит сиёсатини қаттиқ олиб бормай туриб, бозорни барқарорлаштириш ва шакллантириш мумкин эмас. Бозор муносабатларига ўтишга доир барча лойиҳаларнинг муаллифлари буни якдиллик билан тушунмоқдалар.

Бюджет камомадини пул қадрсизланишининг асосий сабабчиси сифатида тугатиш, солиқ сиёсатини оқилона олиб бориш, бутун пул оборотини тартибга келтиришнинг иқтисодий усулларини қўлланиш, кредит билан процент жараёнини жадаллаштириш, ижтимоий ишлаб чиқариш қатнашчилари даромадларининг пировард меҳнат натижаларига боғлиқлиги — бозор иқтисодиётининг ана шу ва бошқа жиҳатларини вужудга келтириш ҳам эътироз туғдирмайди. Ҳукумат дастурида тегишли аниқ таклифлар баён қилиб берилди.

Бироқ стратегик мақсадларни тушунишдаги бирлик билан бир қаторда ана шу мақсадларга эришиш йўлларига ёндашувларда жиддий тафовутлар борлиги аниқланди. Бюджет камомадини қисқартириш эҳтимолига турлича фаразли баҳоларни алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиман.

Маълумки, 1990 йилда СССР Олий Совети бюджет камомадининг энг кўп миқдорини 60 миллиард сўм деб белгилади. Лекин ўткир ижтимоий муаммолар юзасидан қўшимча чоралар кўрилди. Болаларга моддий ёрдам кучайтирилди, дон харид нархлари оширилди. Бир қанча бошқа тадбирлар кўзда тутилди. Буларнинг ҳаммаси камомаднинг белгиланган даражадан ошиб кетиши хавфини туғдирди. Ҳукумат бунга йўл қўймаслик учун аниқ чора-тадбирларни кўрмоқда.

Дастлабки ҳисоб-китоблар 1991 йилда бюджет камомади кескин ортиши мумкинлигини кўрсатмоқда. Иттифоқдош жумҳуриятлар бюджетларидаги камомаднинг ўзини улар 130 миллиард сўмдан ошади, деб баҳоламоқдалар.

Равшанки, булар узил-кесил рақамлар эмас, бу рақамларга яна аниқлик киритилади. Лекин бир нарса равшан, 1991 йил планини ишлаб чиқишда энг қийин муаммолар худди шу соҳада бўлади. СССР Олий Совети ана шу масалаларни жуда пухта кўриб чиқишига тўғри келади.

Бозор иқтисодиётига ўтишнинг ҳукумат дастурида келгуси йил давомида бюджет камомадини тахминан 25—30 миллиард сўм ёки ялпи миллий маҳсулотнинг 2,5—3 фоизигача миқдорда қисқартириш мақсад қилиб қўйилган. Бу жуда мураккаб вазифа. Ҳозир барча иқтисодий идораларнинг эътибори ана шу вазифани ҳал қилиш йўлларини излашга қаратилган. Ижтимоий дастурни ўзгартирмай туриб камомадни бундан буён қисқартириб бўлмаслигини ҳисоб-китоблар тасдиқламоқда.

Мен айтиб ўтган ягона дастурни тайёрлаш юзасидан биргаликда иш олиб бориш чоғида бизга бу йилни тахминан 40 миллиард сўм камомад билан якунлашни, келгуси март ойигача бутунлай камомадсиз Иттифоқ бюджетига чиқиб олишни таклиф қилишмоқда, шунингдек, иттифоқдош жумҳуриятлар бюджетларидаги камомадларни бартараф этиш таклиф этилмоқда. Ишларнинг ҳақиқий аҳволи меҳнаткашларнинг ҳаётий манфаатларини кенг миқёсда чекламасдан ана шу муддатда камомадни тугатишга эришиб бўлмаслигини кўрсатмоқда. Чунки бозор муносабатига тез ўтишнинг концепцияси, 1—1,5 йил давомида барча жиҳатлари билан бирга бозор иқтисодиётини барпо этиш худди шунга асосланган, ҳолбуки, бошқа мамлакатларда бунга ўнлаб йиллар давомида эришилган.

Реализм позициясида турган ва халқ олдидаги ўз масъулиятини англаган ҳукумат бундай ёндашувга қўшила олмайди. Бундай ёндашув Пенсиялар тўғрисидаги янги қонунни кучга киритишни тўхтатиб туриш лозим бўлади, болали оилаларга белгиланган ёрдамдан воз кечишга тўғри келади, деган маънони билдиради. Биз одамларнинг умидини пучга чиқаришга ҳаққимиз йўқ.

Энди нарх белгилашни ислоҳ қилишга нисбатан ҳукуматнинг тутган йўлига тўхталиб ўтмоқчиман. Бу соҳада ҳам биз, аввало, ҳаётнинг аниқ талабларига амал қиламиз. Ҳозирги вақтда асосий талаб эса нархларни бир вақтнинг ўзида, лекин давлат назорати остида ошириш керакми ёки бозорга олиб борадиган йўлни келгуси йилнинг 1 январидан эркин нарх белгилашга ўтиш билан бошлаш керакми, шу ҳақда қарор қабул қилишдан иборат.

Биз улгуржи нархларни бир вақтнинг ўзида қайта кўриб чиқишга доир ўз позициямизни шу билан асослаймизки, ҳозирги оғир шароитда бирданига эркин нарх белгилашга ўтиш нарх-навонинг жуда қимматлашиб кетишига ва хўжалик турмушининг беқарорлашишига олиб боради, ишлаб чиқариш программаларини тузиш чоғида корхоналарни чалғитади. Шу сабабли ҳукумат улгуржи нархларни марказлаштирилган тартибда қайта кўриб чиқишни ва кейинчалик уларга эркинроқ тус беришни таклиф қилади.

Чакана нархлар тўғрисида алоҳида гапириб ўтмоқчиман. Бу хусусда олдин бир неча бор айтган гапларимни такрорлаб ўтирмайман. Фақат шуни таъкидлайманки, ҳукумат нархларни бир вақтнинг ўзида ошириш зарурлигини ва бунда турмуш даражасининг қимматлашиши муносабати билан кўриладиган зарарни аҳолига тўла-тўкис тўлашни халққа очиқ айтади.

Шу билан бир вақтда холодильниклар, телевизорлар, радио буюмлари, енгил саноатнинг айрим молларидан жами 85 миллиард сўмликка яқин молларнинг нархини 1991 йилда оширмаслик таклиф қилинади.

Ликёр-арақ маҳсулотлари ва коммунал хизмат нархини ошириш масаласи кун тартибидан чиқариб юборилади, шунингдек, енгил саноатнинг бир қанча товарлари нархларини 5 миллиард сўм камайтириш таклиф қилинади.

1991 йилдан товарларнинг айрим гуруҳларини эркин нарх белгилашга аста-секин ўтказиш бошланади ва ана шундай товарларнинг улуши 1992 йилда 70 фоизгача етказилади.

Халққа зўр бериб таклиф этилаётган бошқа вариантнинг моҳияти нимада?

Ишлаб чиқариш-техника мақсадларига мўлжалланган маҳсулотларнинг нархи тўғрисида юқорида гапириб ўтдим. Шунингдек, янги харид нархларидан воз кечиш ва харид нархларини шартнома асосида янгитдан шакллантиришни бошлаш таклиф этилмоқда. Лекин буни қандай амалга ошириш кераклигини лойиҳа муаллифлари айтмаганлар. Масалан, РСФСР, Украина колхозлари ва совхозлари қанд лавлаги, дон, чорва моллари ҳамда маҳсулотнинг бошқа турлари харид нархлари тўғрисида ким билан шартнома тузадилар? Натижада қишлоқ хўжалигида 1991 йилги иқтисодий ишлар истиқболи ноаниқ ва мавҳум бўлиб қолади.

Чакана нархларга келганда эса, бу соҳада ҳам эркин нарх белгилашга ўтиш жараёнида чакана нархларнинг аслида назоратсиз ўсиши таклиф этилмоқда.

Ўтказилган ҳар томонлама фаразий баҳолар ва ҳисоб-китоблар бундай қилинса чакана нархлар бир неча баравар қимматлашишини кўрсатмоқда. Югославия, Польша ва бошқа кўпгина мамлакатларнинг тажрибаси ҳам буни тасдиқлаб турибди. Чакана нархнинг бундай ортиши натижасида кўрилган зарарни ким қоплайди, бу зарар қанча миқдорда қопланиши мумкин, нарх-навонинг назоратсиз ортишининг бутун оғирлиги кимнинг елкасига тушади, деган савол туғилади. Бизнинг таҳлилларимиз ҳам, чет эл тажрибаси ҳам бундай аҳволда, аввало, аҳолининг камбағал ва ўрта ҳол табақалари қийин аҳволга тушиб қолишини кўрсатмоқда. Улар бозор нархлари белгиланишига тез ўтишнинг барча оғирликларини ўз елкаларига олишларига тўғри келади. Турмуш даражаси 30 фоиз, балки ундан ҳам ортиқроқ пасаяди. Мамлакатда пул қадрсизланишининг оқибатларини олдиндан айтиб бўлмайдиган суръатлари авж олади. Нарх-навони маъмурий йўл билан оширишдан воз кечиш тўғрисидаги таклифлар амалда ана шундай кўринишга эга бўлади.

Тўғри, ушбу лойиҳа муаллифлари 150 номдаги товарлар нархини сақлаб қолишни таклиф қилмоқдалар. Лекин ана шу товарлар рўйхати билан танишилган пайтда ҳозирги амалдаги нархларда уларни сотиш қиммати 25—30 миллиард сўмни ташкил этиши аниқланди. Бу товар оборотининг 7 фоизидан ҳам камроқ бўлиб, энг кам миқдордаги истеъмол бюджетининг атиги 25 фоизини ўз ичига олади. Масалан, барча навдаги нон орасидан фақат 13 тийин турадиган батонни ва «Орёлча» оқ ноннинг, балиқ маҳсулотларидан эса треска балиғининг ҳозирги нархларини сақлаб қолиш, нон ва балиқнинг қолган барча турларини эркин нархлар билан сотиш таклиф қилинмоқда. Табиийки, арзон нархдаги озиқ-овқат маҳсулотлари умуман савдодан ғойиб бўлади.

(Давоми учинчи бетда).

БОШҚАРИЛАДИГАН БОЗОР ИҚТИСОДИЁТИГА ЎТИШ ЯГОНА УМУМИТТИФОҚ ДАСТУРИНИ ТАЙЁРЛАШ ВА МАМЛАКАТ ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИНИ БАРҚАРОРЛАШТИРИШ ТАДБИРЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШ ТЎҒРИСИДА

СССР ҲУКУМАТИНИНГ МАЪРУЗАСИ

(Давоми. Боши иккинчи бетда).

Шу сабабли ҳукумат бундай таклифларни амалга оширишга рози бўла олмайди. Бундай қилиш масъулиятсиз чора бўлар эди. Позициялардаги ана шундай тафовут чоғида, бизнингча, ўзаро келишиш йўлини топиш қийин. Улардан бирини танлаб олиш керак.

Ўртоқлар!

Аграр секторда бозор муносабатларининг қарор топишига ёндашувда ҳукумат позицияси тўғрисида қисқача гапириб ўтмоқчиман. Унинг моҳияти қуйидагича.

Биринчидан, биз деҳқон хўжалиги, ерга хусусий мулкни жорий этиш ҳамда ер банклари системаси орқали ерни сотиш ва сотиб олишга рухсат этишга асосланган таклифларга қўшила олмаймиз. Тасдиқланмаган ҳисоб-китобларга ва фаразларга қараганда, бунда 1991 йилнинг 1 январидаёқ ҳар тўрт колхоз ва совхоздан бири инқирозга учраши мумкин.

Иттифоқ ҳукумати ҳозир ҳам, келгусида ҳам колхоз ва совхозни мустақил деҳқон хўжалигига қарама-қарши қўймаслик керак, деб ҳисоблайди. Энг асосий нарса қарама-қарши қўйишда эмас, балки ерда хўжалик юритиш шароитларини, бу шароитларни ишлаб чиқариш ва ўзга ширкатлар, мулкчиликнинг турли шакллари негизида оқилона ихтисослаштириш ва бирлаштириш орқали такомиллаштиришни деҳқоннинг ўзи танлаб олиш ҳуқуқига эга бўлишидадир. Колхозлар ва совхозлар жамоат ишлаб чиқаришини деҳқон хўжалиги, турли ширкатлар ва аҳолининг шахсий хўжалиги билан оқилона қўшиб олиб бориш — бизнингча, кўп укладли аграр иқтисодиётнинг модели ана шундай бўлиши керак.

Иккинчидан, бизнингча, ҳозирнинг ўзидаёқ қишлоқ хўжалигининг техника асосий турлари билан таъминланиш даражаси ҳақиқий эҳтиёжлардан ошиб кетади, деган қоида ва шуни ҳисобга олиб асосий ишлаб чиқариш воситалари билан улгуржи савдо қилишга ва эркин нархга ўтишга таклифлар асоссиздир.

Ҳукумат ўтиш даврида деҳқончилик-саноат комплексини машиналар ва ускуналарнинг асосий турлари билан марказлаштирилган тартибда белгилаб қўйиладиган улгуржи нархларда кафолатли таъминлашни сақлаб қолишни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайди. Қишлоқ хўжалигини ва, айниқса, қайта ишловчи тармоқларни техника билан жадал таъминлаш манфаатларини кўзлаб, шунингдек, хўжаликларнинг манфаатларини техникани ишлаб чиқарувчилар зўравонлигидан, техника нархи назоратсиз қимматлашишидан ҳимоя қилиш зарурлиги муносабати билан, албатта, шундай қилиш керак.

Учинчидан, таклиф этилаётганидек, қишлоқни ижтимоий ривожлантириш тўғрисидаги ғамхўрликни деҳқон хўжаликлари ташкил этилаётган минтақаларга турли имтиёзлар беришдангина иборат қилиб қўйиш мумкин эмас. Муаммо анча теранроқдир. Айни шу соҳада ҳар бир жумҳуриятда, ўлка, вилоят ва районда мутлақо янгича ёндашувлар ва ечимлар, мувофиқлаштирилган ҳаракатлар ва комплекс дастурлар зарур.

Аслини олганда бу аграр сиёсатнинг энг муҳим йўналишлари бўлиб, Иттифоқ ва жумҳурият ҳукуматларининг куч-ғайратлари ана шу сиёсатни амалга оширишга қаратилиши лозим.

Ўртоқ халқ депутатлари!

Бизнинг ҳаракат дастуримиз очиқ-ойдин иқтисодиётга, Ватан бозорини жаҳон бозори билан бирлаштиришга мўлжалланган. Ундаги асосий жиҳат — мамлакатда рақобат қилувчи хўжалик воситасини яратишдан, корхоналарнинг ташқи иқтисодий мустақиллигини таъминлашдан иборат. Айни шу сабабли дастур Умумиттифоқ бозори, бож, валюта ва патент ҳудудлари бирлиги, хўжалик қонунлари негизларига асосланади. Сўмнинг янги мавқеини белгилаш, унинг алмаштириладиган бўлишига эришиш, ҳамкорликнинг янги шаклларини ўзлаштириш ҳам шу мақсадларга бўйсундирилган.

Ана шу ёндашувларнинг ҳаммаси СССР Олий Советига тақдим этилган ва сизлар муҳокама қилишни бошлаб юборган янги бож, инвестиция ва валюта қонунлари лойиҳаларида акс этган.

Иккала дастурнинг ташқи иқтисодий бўлимларида ўхшашлик кўп, улар бирлаштирилиши мумкин. Тўғри, корхоналарнинг ҳуқуқлари, шу жумладан, ўзлари ишлаб топган валютани тасарруф этиш ҳуқуқи чеклаб қўйилишига, амалий шерик сифатида Иттифоқнинг мақоми емирилиб кетишига, халқаро шартномаларимиз бутун системаси қадрсизланишига йўл қўймаслик учун ҳали кўп иш қилишимиз керак.

Ҳукумат дастурида чет эл сармояси асосан мулкчиликнинг турли шаклларидан иборат бўлган ишлаб чиқариш секторига сарфланадиган капитал маблағ сифатида жалб этилади. Буни хориждаги савдо-саноат доиралари тушуниб кутиб олмоқдалар. Биз асосан ҳозирги эҳтиёж мақсадларини кўзловчи Ғарбнинг кўп миллиард пул ёрдамига умид қила олмаймиз. Шундай йўл билан бозор муносабатига ўтишнинг ижтимоий нархларини ташқи дунё зиммасига юклаш ғоят шубҳалидир. Ана шу қарзларни кейин қандай тўлаш ҳам равшан эмас.

Ниҳоят сўнгги, аммо моҳияти жиҳатидан муҳим масала. Ҳукумат янги иқтисодий моделга ўтиш дастурини таклиф этар экан, шунга асосланадики, белгиланаётган ўзгартишларнинг, бош мақсади — мамлакатимиздаги барча фуқароларнинг муносиб моддий ва маънавий турмуши учун имконият ва шароит яратишдир.

Шу сабабли аҳолининг асосий ижтимоий ҳуқуқлари амалга оширилиши ва у бозорнинг салбий кўринишларидан ҳимоя қилиниши кафолатларини таъминлайдиган чора-тадбирларнинг комплекс системаси ҳукумат дастурининг ўзак қисмидир.

Ана шу чора-тадбирларнинг ташкилий-ҳуқуқий асосларини ҳукумат бозор воситаларини шакллантиришнинг бошқа масалаларига нисбатан илдамроқ ишлаб чиқмоқда.

Энг аввало, муқим ижтимоий ҳодиса сифатида ишсизликнинг вужудга келишига йўл қўймаслик зарур. Бозор иқтисодиётига босқичма-босқич ўтиш ана шунга ёрдам бериши керак. Бозор иқтисодиётига босқичма-босқич ўтиш эса унинг тузилмалари кескин равишда бузилишининг олдини олади. Аҳолининг меҳнат соҳасидаги энг муҳим ҳуқуқий ва иқтисодий кафолатларини мустаҳкамлаш учун аҳолининг иш билан бандлиги тўғрисида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош жумҳуриятлар қонун асослари лойиҳаси ишлаб чиқилган ва СССР Олий Советига тақдим этилган.

Аҳолининг энг нозик гуруҳлари: пенсионерлар, болали оилалар, ногиронларнинг ижтимоий жиҳатдан кафолати ва уларни қўллаб-қувватлашнинг яхлит системасини яратишга катта аҳамият берилмоқда, уларга нисбатан зарур чора-тадбирлар қабул қилинган қонунларда ва ҳукумат қарорларида кўзда тутилган. Ногиронларга келганда эса, уларни ижтимоий ҳимоя қилиш тўғрисидаги СССР Қонуни лойиҳаси сизнинг кўриб чиқишингиз учун киритилган.

Иттифоқ даражасида тегишли тўловлар ва имтиёзларнинг фақат базавий миқдорларинигина белгилаб қўйиш аҳолининг бундай табақалари учун кафолатлар системасини барпо этишнинг принципиал жиҳатидир. Бу бир томондан одамларнинг ижтимоий ишончини оширади, иккинчи томондан эса, ана шу тўловларни кўпайтиришда жумҳуриятларнинг имкониятларини чеклаб қўймайди.

Ўз-ўзидан равшанки, пулнинг қадрсизланиш жараёнлари кучайган тақдирда ҳам аҳолининг харид қобилиятини ҳимоя қилишга катта аҳамият берилмоқда. Нарх-навони бир йўла ошириш натижасида кўриладиган зарарни фуқароларга тўла-тўкис тўлаш ва буни шу йилнинг декабридаёқ амалга ошириш лозимлигига биз қатъий ишонамиз.

Ҳукумат дастурини ишлаб чиқиш чоғида иттифоқдош жумҳуриятларнинг истеъмолнинг амалда таркиб топган даражасига мувофиқ ана шу товоннинг бутун пулини уларга топшириш тўғрисидаги таклифлари ҳисобга олинди. Бу маблағни аҳолининг турли табақалари ўртасида қандай тақсимлашни жумҳуриятларнинг ўзлари ҳал қиладилар.

Бунинг устига, нарх ошгани учун товон фақат кундалик даромадларга қўшимча белгилаш орқали эмас, шу билан бирга жамғарма банкларига қўйилган пулларни ва суғурта бадалларини қайта ҳисоб-китоб қилиш, шунингдек, қимматбаҳо қоғозларнинг унга ёзиб қўйилган қийматини ўзгартириш ҳисобига ҳам тўланади. Нарх-навонинг кундалик ўсиши билан боғлиқ кўриладиган зарарларни қоплаш учун аҳоли даромадларининг СССР тегишли қонунлари билан тартибга солиб туриладиган индексациясини жорий этиш, шунингдек, жамғармалар ва қимматли қоғозларга тўланадиган фойда миқдорини ўзгартириш кўзда тутилади.

Аҳолининг ҳаётий муҳим эҳтиёжларининг қондирилишнинг ижтимоий жиҳатдан ишончли кафолатланишини таъминлаш мақсадида маориф, соғлиқни сақлаш, маданият ва санъат каби тармоқларнинг барқарор ишлаши учун шарт-шароит яратиш алоҳида аҳамиятга эга бўлади. Бозор муносабатларининг ривожланиши бу тармоқларнинг иқтисодий базасига путур етказмаслиги, уларда банд бўлган ходимлар сифатли меҳнат қила олишлари ва ижодий изланиш билан шуғуллана олишлари зарур.

Бу соҳа асосан тижорат қоидалари асосида ишлашига йўл қўйиш мумкин эмас. Бу айниқса, маданият ва санъат учун хавфлидир. Чунки фойда кетидан қувиш сўзсиз равишда маданият ва санъатнинг маънавий-эстетик даражаси пасайиб кетишига олиб боради.

Шу сабабли ана шу ноишлаб чиқариш соҳаларини барча бюджетлар маблағлари ҳисобидан тобора кўпроқ қўллаб-қувватлаш билан бир қаторда мулкчилик шакли турлича бўлган корхоналар ва ташкилотларнинг бадалларидан ҳамда аҳоли хайрияларидан ташкил топадиган махсус тармоқ жамғармаларини вужудга келтириш кўзда тутилмоқда.

Бозор муносабатларига ўтишнинг энг муҳим муаммоларига принципиал ёндашувлар ана шундан иборат бўлиб, уларнинг тўғрилигига ҳукумат ишонади ва бу ёндашувларни ҳимоя қилади.

Биз буларнинг ҳаммаси ҳисобга олинади ҳамда бозор муносабатларига ўтишнинг реал Умумиттифоқ дастурини ишлаб чиқишга имкон беради, деб умид қиламиз.

Ўртоқ халқ депутатлари!

Фақат халқнинг ишончи ва мададига таяниб, барча фаол ижтимоий-сиёсий кучларнинг аҳиллиги асосида тангликдан чиқиш мумкин. Лекин бунда зарур ваколатларга эга бўлган доимий ва таъсирчан идора қилувчи ҳокимият зарур. Шу муносабат билан мамлакат ҳукуматининг бошлиғи сифатида бутун масъулиятни зиммага олиб, СССР Олий Советига ва бутун халққа очиғини айтишим керак: йўл қўйиб бўлмайдиган вазият вужудга келди, айрим сиёсий арбоблар пировард мақсади ҳукумат истеъфо беришига эришишдан иборат бўлган ҳужумлар ва чалғитиш кампаниясини ташкил этдилар. Бу эса жамиятдаги беқарор вазиятни кучайтирмоқда. Ҳукуматни нима қилишни сизлар ҳал қиласизлар. Уни ёки алмаштириш керак ёки олдинда турган вазифаларни ҳал этишда ҳукуматни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш керак.

Нутқимни туғаллар эканман, шуни яна бир бор таъкидлаб ўтмоқчиманки, ҳозирги пайтда иқтисодиётни барқарор қилишдан, мамлакатни тангликдан олиб чиқишдан манфаатдор бўлган барча соғлом кучларнинг жипслашиши ва бирлашиши ҳар қачонгидан ҳам зарур. Бу соҳада сиёсий нафсониятлар ва гуруҳларнинг манфаатларига йўл қўйиб бўлмайди.

Биз бозор муносабатларига ўтишнинг ягона Умумиттифоқ дастурини ишлаб чиқишни тезроқ туғаллашимиз ва халқнинг мадади билан уни амалга оширишга қатъий киришишимиз шарт.

ВАҚТ ҒАНИМАТ, ҲОСИЛНИ ТЕЗРОҚ ЙИҒИБ-ТЕРИБ ОЛАЙЛИК!

(Боши 1-бетда).

Чунончи, Андижон вилояти хўжаликларида бир агрегат билан 9 гектар, Наманган областида 10 гектарга яқин ерга ишлов бериляпти, Хоразм вилоятида бу кўрсаткич ўн икки гектардан ошмаяпти. Ҳолбуки, эрталабдан кечгача ҳар бир агрегат билан камида 20—22 гектар ер дориланиши керак.

Деҳқончилик тартиб-қоидалари бузилмоқда — барг тўктирадиган моддаларни сарфлаш нормалари камайтирилмоқда. Шунинг натижасида пахтаси чамандек очилиб турган кўпгина майдонларга машиналар кира олмаяпти: ғўза барги тўкилмаган, қайтадан дорилаш керак бўлади.

10 сентябрга қадар пахта теримида тўрт юз мингга яқин киши қатнашди, ҳолбуки, бу муҳим ишга уч ҳисса кўп теримчини жалб қилиш учун ҳамма имкониятлар бор. Чунончи, Жиззах ва Сирдарё вилоятларида 6—8 минг кишигина далага чиқмоқда... Ҳар бир теримчи ҳисобига терилган ўртача пахта 40—48 килограммдан ошмаяпти, Наманган ва Сурхондарё вилоятларида эса ҳар бир киши атиги 65 килограммдан пахта теряпти. Бу эса жумҳуриятдаги ўртача кўрсаткичдан 1,5—2 баравар кам.

Аввалги йилларда бўлгани каби бир қанча хўжаликларда яна теримчилар учун дуруст шароит яратиб берилмаган. Сурхондарё областида дала шийпонларининг бор-йўғи 70 фоизи, Фарғона вилоятида 75 фоизи тузатилган. Бу жойларда аёллар айниқса қийналишмоқда. Терилган пахтани эса кўпинча терим жойидан 1—1,5 километр нарига кўтариб бориб топшириш керак.

Пахта теримида меҳнат ҳақини тўлаш тартибини бузиш ҳоллари аниқланди. Андижон, Бухоро ва Фарғона вилоятларининг бир қанча хўжаликларида терилган пахта учун камроқ ҳақ тўланган. Бу эса меҳнат унумдорлигини оширишга ёрдам бермаслиги равшан.

Министрлар Кенгаши Совет ва қишлоқ хўжалик идоралари бир қанча раҳбарларининг диққат-эътиборини ғўза баргини тўктиришни ташкил этишдаги, пахта териш машиналари ва бошқа механизмларни тузатиш ва тайёрлашни туғаллашдаги, терилган пахта учун тўла ҳақ тўланишини таъминлашдаги камчиликларга қаратди.

Министрлар Кенгаши хўжаликларга ва пахта тераётган қишлоқ аҳолисига ёрдам бериш учун кечиктириб бўлмайдиган бир қанча чора-тадбирларни амалга ошириш зарур деб ҳисоблади. Ўзбекистон ССР Нефть маҳсулотлари давлат комитетининг раҳбарларига хўжаликларни бензин ва бошқа нефть маҳсулотлари билан узлуксиз таъминлаш тўғрисида кўрсатма берилди. Жумҳурият Автомобиль транспорти министрлигининг терилган пахтани тайёрлов пунктларига ва пахта заводларига ташиб бериш учун прицепли 600 та машинани юбориш ҳақидаги таклифи қўллаб-қувватланди.

Пахта теримини қисқа муддатларда ўтказишга, теримнинг дастлабки кунларидан бошлаб зарур одамларни ва техника воситаларини сафарбар этишга мажлис қатнашчиларининг алоҳида эътибори қаратилди. Мана шундай қилингандагина ҳосилни биринчи навлар билан тўла-тўкис териб олиш ва юксак иқтисодий самарадорликни таъминлаш мумкин. Дастлабки кунлардан бошлаб терилган пахта учун оширилган ҳақни ҳамма жойда жорий этиш ҳам зарур, пахтанинг сифатини яхшилаш, уни сотишдан кўпроқ пул олиш ҳисобига бу ҳаражатларнинг ўрни ортиғи билан қопланиб кетади. Чунки биринчи ва иккинчи нав пахта ҳар тоннаси қийматидаги тафовут 100 сўмдан, учинчи нав пахтанинг қийматидаги тафовут эса 200 сўмдан ошади.

Пахта териш кампаниясида қатнашаётган аҳолига савдо хизматини яхшилаш юзасидан Ўзбекбирлашув билан Ўзбекистон ССР Савдо министрлигининг тадбирлари маъқулланди. Ўзбекистон ССР Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш министрлигига ҳам шундай тавсиялар берилди.

Қишлоқ жойлардаги маданият масканлари ишини тубдан яхшилаш зарурлиги таъкидланди. Жумҳурият маданият масканлари ишини тубдан яхшилаш зарурлиги таъкидланди. Жумҳурият Маданият вазирлиги, Кинопрокат, Давлат телекўрсатув ва радиоэшиттириш комитети қишлоқ меҳнатчиларининг талаб-эҳтиёжларини тўлиқроқ қондиришлари керак. Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш вазирлигига тиббий хизматни ва аввало касалликларнинг олдини олишни яхшилаш билан боғлиқ бўлган тадбирлар мажмуини амалга ошириш топширилди.

Вилоятларнинг ижроия комитетларига, Ўзбекистон Давлат банкига, Ўзбекистон ССР Молия министрлигига терим конвейерининг барча бўғинларидаги меҳнат учун ўз вақтида ва тўла-тўкис ҳақ тўланишини қаттиқ назорат қилишни таъминлаш таклиф этилди. Терим илғорларини рағбатлантириш мақсадида харидоргир моллар, шу жумладан енгил автомобиллар, тикув машиналари, гиламлар, чинни идишлар, газламалар, компакт-кассеталарнинг фондлари ажратилади.

Жумҳурият оммавий ахборот воситаларига терим ишлари қандай бораётганини кенг ёритиш — меҳнатдаги ташаббускорликни қўллаб-қувватлаш, ютуқларни оммалаштириш ва илғорларнинг тажрибасини кўрсатиб бериш, нуқсонларни аниқлаб, тугатишга кўмаклашиш тавсия этилди.

Терим ишларини уюштиришда амалий ёрдам бериш учун вазирликлар, идоралар, илмий муассасалар, жамоат ташкилотларининг бир гуруҳ раҳбарларини жойларга юборишга қарор қилинди.

Вазифа — теримда унумли фойдаланилган ҳар кун пахтанинг миқдорига барака, сифатига сифат қўшажагини, бинобарин, жумҳурият иқтисодиётини мустаҳкамлашга, халқ фаровонлигини оширишга қўшимча ҳисса эканини эсда тутиб қулай имкониятлардан тўла-тўкис фойдаланишдан иборат.

Министрлар Кенгаши ҳайъатининг мажлисида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, жумҳурият Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримов нутқ сўзлади.

(ЎзТАГ мухбири).

КАҲРАБО ДОН ТОПШИРИЛМОҚДА

Ульянов районидаги СССР 60 йиллиги номли совхознинг Н. Худойбердиев бошлиқ ижарачилар бригадаси ўзига бириктирилган қирқ гектар майдондаги маккажўхорини йиғиштириб олиш учун бир ҳафтадан камроқ вақт керак бўлди. Чўлкуварларнинг муваффақияти бежиз эмас: ишнинг яхши ташкил қилиниши ҳамда тажрибали механизатор Б. Бозоровнинг фидокорона меҳнати бунга асос бўлди.

Ҳозир Қашқадарё вилоятининг барча районларида дон учун етиштирилган маккажўхори ўриб олинмоқда. Бу йил қарийб тўрт минг гектар ерга маккажўхори экилган. Маккажўхорикорлар шу майдонлардан 14 минг тоннагача «каҳрабо дон» олишни режалаштиришмоқдалар. Ҳосилнинг қарийб ярми давлат буюртмаси ҳисобига топширилади, қолган қисмини хўжаликлар уруғлик ва озуқа фонди учун олиб қўядилар.

Зинаида Петровна Набиулина ва Саловат Аҳтамова чорак асрдирки Сирдарё районидаги «Малик» давлат хўжалиги сут-товар фермасида фидокорона меҳнат қилиб келмоқдалар. Уларнинг қарамоғида 25 бошдан соғин сигир бор. Ўз ишининг усталари ҳар бош говмишдан кунига 12—13 килограммдан серқаймоқ сут соғиб олишаяпти.

СУРАТДА: пешқадам сигирсоғарлар З. Набиулина ва С. Аҳтамова.

А. КЎЧИЕВ олган сурат.

ПОЕЗД ШИМОЛГА ЙЎЛ ОЛДИ

Жарқўрғон районидаги «Сурхон» совхозидан Ленинградга ва Олтой ўлкасига узум ортилган дастлабки рефрижератор-вагонлар жўнатилди.

Бу йилги мавсумда хўжалик жамоаси ўзи етиштирган маҳсулотни бевосита шартномаларга кўра етказиб бериш имкониятидан тўла-тўкис фойдаланади. Павлодарликлар 110 тонна, пермликлар эса юз тонна узум олишади. Ҳаммаси бўлиб эса совхоз узумчилари жумҳуриятдан ташқарига ўзлари етиштирган минг тоннадан кўпроқ маҳсулотни жўнатадилар.

Деҳқонлар ўз юртдошларини таъминлашни ҳам унутишмаяпти. Ҳозирнинг ўзидаёқ совхоз Термиз шаҳар савдосига ўн тонна олхўри ва тўрт тонна олма етказиб берди. Беш тонна олма район маркази аҳолисига сотилди.

Мутахассис маслаҳати

Соҳибкорнинг бугунги юмуши

Жумҳуриятимизнинг қатор хўжаликларида бу йил соҳибкорларнинг фидокорона меҳнатлари туфайли мўл узум етиштирилди. Бу албатта ўз-ўзидан бўлгани йўқ. Токзорлар қишдан яхши чиқди. Ниҳоллар ўз вақтида тупроқдан очилиб, ишком, сўри ва симбағазларга бир текис қилиб таралди. Лекин шуни таъкидлаш керакки, баҳор серёғин кечди. Натижада соҳибкорлар кўклам ва ёз мобайнида бирмунча қўшимча тадбирларни ўтказишларига тўғри келди.

Р. Р. Шредер номидаги боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий-тадқиқот институти об-ҳавони текшириш станциясининг маълумотларига қараганда, 1990 йилнинг апрель ойида 1989 йилнинг шу даврига нисбатан 3 марта кўп, яъни 37,1 миллиметр ўрнига 127,7 миллиметр ёмғир ёғди. Ҳаво намлиги 10—15 фоиздан зиёдни ташкил этди. Май ойида, июннинг биринчи ва иккинчи, июлнинг иккинчи ўн кунликларида ҳам нам миқдори юқори бўлди. Бу ҳол кўпчилик хўжаликларнинг токзорларида новдаларнинг кучли ўсишига, ҳатто қуюқлашиб кетишига олиб келди. Оқибатда кул касаллиги кенг тарқалди. Бунинг олдини олиш мақсадида институтнинг илмий ходимлари газета саҳифаларида қатор мақолалар эълон қилишди, радио ва телевидение орқали чиқишлар уюштиришди. Айни пайтда хўжаликларнинг мутахассислари, соҳибкорлар шўра, ғўра хомтокларни, чилпиш ишларини ўз вақтида ўтказдилар, зараркунанда ва касалликларга қарши кураш чораларини кўрдилар. Лекин юқорида қайд этилган тадбирлар бутунлай ўтказилмаган ёки бир марта наридан-бери амалга оширилган токзорларда (айниқса кечпишар ток тупларида) узум боши қорайиб кетмоқда. Новдалар қалин, ортиқча барглардан тозаланмаган жойларда эса қуёш нурининг яхши тушмаслиги, шамол ўтиши ёмонлашганлиги натижасида ғужумлар рангсиз, етарли миқдорда қанд моддаси тўпланмаяпти.

Қисман бўлса-да, бундай йўқотишларга барҳам бериш учун ҳозир кечиктириб бўлмайдиган чораларни рўёбга чиқариш даркор. Аввало зарарланган ғужумларни ёки шингилларни узиб олиб, соғлом қисмини қабул пунктларига дарҳол жўнатиш лозим. Узумнинг қанд тўплаши, новдаларнинг яхши чиниқиб пишишини таъминлаш мақсадида соя-салқин берадиган ортиқча новдалар ва барглар юлиб ташланади. Қишга сақланадиган ҳосилни рангдор ва ширадор қилиш учун одатда тажрибали соҳибкорлар уни узишдан олдин пахтабарг ўтказадилар. Бунда асосан узум бошлари офтоб туширмайдиган барглардан озод қилинади, симбағазлардан ортиқча ўсиб кетган новдаларнинг учки қисми чилпилади. Майизбоп неъматни эса тезроқ териб олиб, қуритиш ишларини жадаллаштириш талаб этилади.

Шу билан биргаликда келгуси йил ҳосилига ҳозирдан бошлаб тайёргарлик кўриш керак. Ерости суви юзага яқин, оби-тобида суғорилган токзорларда ҳосилни саранжомлашдан 2—3 ҳафта аввал оби ҳаёт тараш тўхтатилади. Кечки сув, биринчидан, ток новдаларини ўстириб юборса, иккинчидан, унинг қишга физиологик чиниқиш жараёнини тезлаштириб юборади. Натижада совуққа чидамсиз бўлиб қолади. Серсув токзорларда узум бошларида қанд моддаси камайиб кетади. Бундай ҳосил махсус биноларда сақланган тақдирда ҳам узоқ турмайди, сифати бузилади.

Маълумки, ҳар йили жумҳуриятимизда токларни қирқиш мобайнида 40—50 миллион донадан зиёд қаламчалар тайёрланади. Улар яхши етилган, зарарланмаган новдалардан олинса, кўчат тез тутади, барвақт ҳосилга киради. Зеро, шу куннинг энг масъулиятли ишларидан бири токларни ўз вақтида қирқиш, уларга шакл бериш ва кўмишдан иборатдир. Бу юмушларни эртаги, ўртаги нав экилган токзорларда сентябрнинг учинчи ўн кунлигидан бошлаш, кечкипишар токзорларда эса октябрь ойи давомида амалга ошириш мақсадга мувофиқ. Лекин бу муҳим тадбир ҳар хил сабабларга кўра кечиктириб юборилиши оқибатида айрим йиллари эрта кузда тушган совуқ таъсирида мева берадиган куртаклар, ҳатто бир йиллик новдалар кучли зарарланмоқда. Натижада ҳосилнинг катта қисми нобуд бўлаяпти. Бунга асло йўл қўймаслик лозим.

Икки оғиз токларнинг ёшига, жойлашишига қараб қирқиш ҳақида. Ниҳолнинг ҳосилга барвақт кириши, яхши самара бериши бу юмушни тўғри бажаришга боғлиқ. Ҳосилга кирмаган ёш токлар кузда кесилмасдан кўмилади. Уларга эрта баҳорда шакл берилади. Тўлиқ ҳосилга кирган ва 3х2,5, 3х2, 2,5х2 метрли тартибда экилган, симбағазларга таралиб ўстирилган ток тупида 150—200 та куртак қолдирилади. Унинг 15—20 фоизи кўзли бўлиши зарур. Шундай қилинганда токни кўмиш, очиш ва симбағазларга кўтаришда қисман новдаларнинг жароҳатланиши натижасида куртакларнинг нобуд бўлишининг олди олинади.

Бизнинг бирлашма тажрибаларига қараганда бир гектар суғориладиган бўз тупроқли ердаги 4 яшар ток йилига 26,6 килограмм азот, 11 килограмм фосфор ва 26 килограмм калий ўзлаштиради. Гектар ҳисобига 200—300 центнер маҳсулот олинганда, токларнинг ўсиши ва ҳосил тўплашига 89—102 килограмм азот, 38—46 килограмм фосфор, 190—223 килограмм калий сарфланади. Демак, юқори самарадорликка эришиш учун ерга қўшимча равишда шундай ўғитлар солиниши зарур. Озиқлантириш асосан икки марта ўтказилади. Биринчиси октябрь ва ноябрь ойларида амалга оширилади. Бунда ток қатор ораларини шудгорлашдан олдин гектарига камида 10—15 тонна гўнг, 80—100 килограмм фосфор, 60—80 килограмм соф калий аралашмаси ишлатилади. Чуқурлик нормаси — 30—35 сантиметр. Шундай қилинганда уларнинг ўсимликка таъсири бирмунча ортади.

Токзорлар хатосини тўлдиришда кузда яхши ўсган новдаларни кўчат йўқ томонга пархиш қилиш яхши самара беради. Она ток тупидан ажратилган новдани ерга кўмиш учун 50—60 сантиметр чуқурликда ариқ олинади. Унга бир текис қилиб ётқизилади. Уч томонида икки-учта куртак қолдирилиб, бир-бир ярим метр узунликдаги қозиққа боғлаб қўйилади, сўнгра кўмилади. Сабаби — пархиш кўзга ташланиб туради, уни кўкламда очиш, қўшимча суғориш имкони туғилади. Бир йил ўтгач, баҳорда у она тупдан қирқилади. Шунда пархиш мустақил илдиз отиб ўсади.

Айрим токзорларда ондасонда бўлса-да, девпечакнинг тарқалгани кўзга ташланмоқда. Кесишда ундан тозалаш, четга чиқариб ёндириб юбориш лозим. Рак касали билан зарарланган новдалар ҳам шундай қилинади. Бактериал рак билан касалланган токка эса қирқишдан кейин 1,5—2 фоизли ДНОК сепилади. Бундай дори бўлмаган хўжаликларда 5 фоизли мис кукуни ёки 5 фоизли бордос суюқлиги (100 литр сувга 5 килограмм препарат солинади) билан ишлов берилади. 3 фоизли нитрофан (100 литр сувга 2 килограмм препарат) ишлатиш ҳам яхши натижа беради. Кул касаллиги билан кучли зарарланган токзорларни қирқиб, кўмиш олдидан 5 даражали олтингугурт ва оҳак қайнатмаси (ИСО)ни қўллаш тавсия этилади.

Булардан ташқари, куз ойларида соҳибкорлар олдида янги токзорлар барпо қилинадиган майдонларнинг шўрини ювиш, ерости сувини камайтириш мақсадида зовур ва коллекторлар қазиш, иҳотазорлар ташкил этиш, яхшилаб текисланган ерларга гектар ҳисобига 30—40 тонна органик ўғит, 150—200 килограммдан соф фосфор ва калий аралашмаси солиш, карталарни 50—60 сантиметр чуқурликда ҳайдаб, ток кўчати экишга ҳозирлаш каби юмушлар турибдики, барисини ўз вақтида, сифатли бажариш бўлғуси мўл ҳосилга мустаҳкам тамал яратади.

М. МИРЗАЕВ,
Р. Р. Шредер номидаги боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори, ВАСХНИЛ академиги.
Ю. ЖАВАКЯНЦ,
М. СОБИРОВ,
У. НАБИЕВ,
қишлоқ хўжалиги фанлари номзодлари.

ХАБАРЛАР ОҚИМИДАН

Мухтор жумҳурият ҳукуматининг қарорига биноан «Каракалпокгражданпроект» лойиҳа институти ташкил қилинаяпти. «Узнинпградостроительство»нинг филиали негизида барпо этилмоқда. Бу институтни ташкил қилиш Қорақалпоғистон АССРда қурилиш, меъморчилик ва шаҳарсозлик соҳасида ягона техник сиёсатни муваффақият билан олиб боришга ёрдам беради. Келаси йил учун лойиҳа-тадқиқот ишларининг асосий план кўрсаткичлари тасдиқланди. Дастлабки пайтларда Нукус шаҳар ижроия комитетининг биноларини ижарага олиб туришга қарор қилинди, келаси йили эса ўзлари учун бино, шунингдек ходимлар ва таклиф қилинган мутахассислар учун уй қуриш мўлжалланган.

* * *

«Вакцина» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасида ишлаб чиқилган ва жорий этилган махсус препаратлар аллергиянинг қўзғалишига нималар сабаб бўлишини аниқлашда ёрдам беради. Масалан, бу моддаларнинг пахтадан тайёрланганлари пахта толаси ёки унинг гуллари таъсирига ҳаддан зиёд сезгир кишиларни аниқлаш имконини беради. Демак, шифокорлар бундай одамларга пахтазорларда ишлашни тавсия этишмайди. Бирлашмада одамлар организмининг ипак қурти пилласига, тамакига, дуккакли ва бошқа экинларга реакциясини аниқлаш учун мўлжалланган препаратлар тайёрланди.

* * *

Гулистон санитария-эпидемиология станциясининг ходимлари билан шифокорлар сариқ касалига қарши тадбир уюштирдилар. Улар биргаликда куч-ғайрат сарфлаб уч ёшгача бўлган болаларни оммавий равишда текширувдан ўтказиб, эмладилар. Бу иш кузнинг бошланишида қилинишин бежиз эмас — одатда айни шу пайтда вирусли гепатит касали айниқса кенг тарқалади.

* * *

Андижон вилоятидан тўпланган 60 нафар йигит ва қиз Куйбишев машинасозлик техникумининг Марҳамат шаҳрида очилган филиалининг дастлабки талабалари бўлишди. Бу ўқув юрти шу йил бошларида Марҳамат шаҳрида ташкил қилинган 26-давлат подшипник заводи маъмуриятининг ташаббуси билан очилди. Куйбишев техникумининг филиали аввало ана шу корхона учун мутахассислар тайёрлаб беради.

* * *

Сирдарё вилоятидаги В. Ульянов номли болалар касалхонасида кичик беморларни доривор ўсимликлар ва улардан тайёрланган дори-дармонлар ёрдамида даволай бошладилар. Бу ерда махсус фитотерапия хонаси очилган. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ботаника институти олимларининг тавсиясига кўра, касалхона ҳудудида барпо этилган ажойиб боғ ҳам бу ерда шифобахш ҳисобланади. Бу табобат муассасасида бир йўла 50 тонна маҳсулот сақлаш мумкин бўлган сабзавот омбори ва иссиқхона бор. Мазкур иссиқхона бутун йил давомида беморларни янги узилган сабзавот ва мевалар билан таъминлаб туриш имконини беради.

* * *

Тошкент дорулфунуни янги соҳа— халқаро иқтисодий муносабатлар мутахассисларини тайёрлай бошлади. Бўлажак халқаро-иқтисодчилар бу бўлимга фалсафа-иқтисод ҳамда шарқшунослик факультетларидан келдилар. Бу иш иқтисодий мустақиллик йўлини тутаётган Ўзбекистонга шу соҳа мутахассислари жуда зарурлиги туфайли қилинди.

Умуман эса бу йил икки мингдан зиёд йигит ва қиз, шу жумладан кўпгина иттифоқдош жумҳуриятлардан келган ёшлар дорулфунунда ўқий бошлашди. Мазкур олий ўқув юртининг 16 та факультетида ҳозир жами 40 миллатга мансуб 20 мингдан зиёд талаба, шунингдек жаҳондаги 35 мамлакат вакиллари таҳсил олмоқда.

(ЎзТАГ).

Санъат оламида

ИСТЕЪДОД ҚИРРАЛАРИ

Саратон туни. Кундузги жазирамада турли юмуш ва кундалик ташвишлар билан андармон бўлиб ҳориган одамлар пинакка кетишган. Сокинлик қаъридан фақат Бўзсувнинг шилдирашигина қулоққа чалинади. Баланд соҳилдаги дарахтлар билан чулғанган, бирбирига айқаш-уйқаш бўлиб кўринаётган кичик-кичик хонадонларнинг фақат битта деразасида чироқ ёниқ. Ёш мусаввир кўплаб бедор ўтказган тунлар эвазига дунёга келган янги тасвир асарига чарчоқли нигоҳини қадаб, камчиликларини топишга ҳаракат қилади. Ниҳоят кўнгли тўлди шекилли чеҳраси ёришди. Мўйқаламини оҳиста қўяр экан, фикрини эртанги бажарилажак ижодий ишлар режаси банд эта бошлади...

Қарийб етти йилдан буён бадиий плакат соҳасида мунтазам изланиб, 1985 йилдан бошлаб ўз асарлари билан жумҳурият, Бутуниттифоқ ҳамда халқаро танлов ва кўргазмаларда қатнашиб келаётган Неъмат Ҳакимовнинг санъатнинг сеҳрли оламига кириб келиши, маълум даражада муваффақиятларга эришиши осон кечмади, албатта. Акаси Фозилжон чизган суратларни ҳайрат билан томоша қилишни яхши кўрувчи Неъмат аста-секин атрофидаги буюмларни ва мурғак тасаввурида пайдо бўлган таассуротларни қоғозга муҳрлашга интила бошлади. Нурота райони марказидаги у илм олган мактабда расм чизишдан сабоқ берган Муҳаммад Ҳамидов эса бўлажак рассомнинг қизиқиши орзуга айланиши ва қанотланишида муҳим роль ўйнади. Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтининг бадиий-графика куллиётида СССР Рассомлар уюшмасининг аъзолари, ҳайкалтарош А. Бойматов, санъатшунос Н. Абдуллаев, ранг-тасвирчи Я. Салпинкиди, бадиий плакат устаси Н. Тен ва бошқа муаллимлардан олган билимлари ҳамда рассомчиликка бўлган иштиёқи тез орада мустақил иш билан шуғулланишига асос бўлди.

«Ўқишни битириб институтда ранг-тасвирдан дарс бериб юрган кезларим биринчи маротаба рассомлар уюшмасининг плакат бўлимига боришимга ва бадиий ижод билан жиддий шуғулланишимга маънавий рағбатлантирган устозим Н. Абдуллаев саъй-ҳаракатини ҳеч унутмасам керак. Чунки у киши мен ва дўстларим А. Нурқобилов ва Э. Абдуллаевни уюшма машғулотларига илк марта олиб борган эди», — деб эслайди ёш ижодкор.

Уюшмадаги самимий ижодий муҳит, маҳоратли мусаввирлар Ф. Кагаров, Г. Ткачёв, Р. Алиев, М. Громико ҳамда ўз тенгдошларидан Ҳ. Ҳасанов, Р. Халилов, А. Нурқобилов, А. Зиёев, Э. Абдуллаев билан мулоқот, баҳс-мунозаралар ва мустақил фикрлаш, изланиш жараёни Неъмат Ҳакимов ижодининг шаклланишида катта аҳамият касб этди ва кўплаб асарлар яратишга йўл очди. Натижада унинг «Гиёвандлик ўз бошингга етади», «Ўзаро ҳамжиҳатлик — тинчлик гарови», «Ичкиликбозлик — жиноят», «Тилга ихтиёрсиз, элга эътиборсиз», «Уйингизга — тинчлик» каби асарлари мутахассислар ва санъат ихлосмандларига манзур бўлди.

Бир қанча бадиий баркамол намуналари «Ўзбекистон», «Медицина» нашриётларида кўп нусхаларда чоп этилди. Мусаввир асарлари Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон ҳудудий кўрик-танловининг рағбатлантирувчи ҳамда жумҳурият плакатлар кўригининг учинчи мукофотига сазовор бўлди.

Ўтган йили Ўзбекистон рассомлар уюшмасининг плакат бўлимида Неъмат Ҳакимовнинг ижодий ҳисоботи уюштирилди. Йиғилганлар ўз ҳамкасблари 2 ой давомида Москва вилоятидаги «Сенеж» ижод уйида яратиб келган кўплаб плакат намуналарини ва график чизгиларни кўриб, қизғин муҳокама қилдилар.

Мусаввирнинг «Яккаҳокимлик» сатирик плакати мавзу жиҳатидан долзарблиги ҳамда кескин образлилиги билан эътиборга лойиқ. Асарда жумҳуриятимиз қишлоқ аҳлининг пахта яккаҳокимлиги исканжасида қолганлиги таъсирчан чизгилар ва қуюқ бўёқлар орқали ифодаланган. Тасвир сизни халқ тақдири, келажаги устида чуқур мулоҳаза юритишга ундайди. Асарни кузатар экансиз, деҳқон оиласининг фаровон турмуш кечиришига тўсиқ бўлиб келаётган қусурлар ҳақида ўйлашга, куюнишга мажбур бўласиз, кўп нарсаларни англаб етасиз. Маънавий, маърифий, ахлоқий қадриятлар сусайиши мазмунини ҳамда экологик фожиаларнинг сабабларини, байналмилалликдаги бузилишларнинг туб моҳиятини уқиб олишга ундовчи фикрлар уммонига шўнғийсиз...

Ҳа! Болалар ўлими кўплиги, Орол қуриётганлиги, маънавий қашшоқлик, юпун, ярим оч ҳаёт кечиришга пахта яккаҳокимлиги сабаб эканлиги эндиликда барчага аён ҳақиқат.

Бадиий асар композиция қурилиши ва тасвир воситалари жиҳатидан ўзига хос тарзда, кўп маъноли фикрни мужассамлаган яхлит чизги сифатида ҳал этилган. Унда пахтанинг яккаҳокимлиги тушунчаси нархи паст, меҳнати оғир, ғалваси кўп эканлиги рамзий образ — боши фақат мия кўринишидаги пахта билан тўлган, шу туфайли барча ижтимоий ва маданий бойликлардан маҳрум бўлган кишининг пахта чаноғига ўхшатиб чизилганлиги, унинг ичи пахтадан бўлак нарсани сиғдира олмаслиги, бошқа ҳаёт неъматлари ҳақида ўйлашга ҳоли ҳам, хоҳиши ҳам йўқлиги, тирикчилик ташвишлари эзиб қўйганлиги ўткир сатирик тарзда кўрсатилади.

Мусаввирнинг ушбу асари 1989 йили Ленинградда ўтказилган «Виждон» номли танловда яхши деб топилиб, халқаро кўргазмада, бу йил ёзда эса Англиянинг Манчестр шаҳрида ўтказилган Санъат фестивалида намойиш этилди.

Алишер Навоий портрет-плакатини рассом узоқ изланишлар натижасида алоҳида эътибор, меҳр-иштиёқ ва ифтихор билан яратган. Унда бобокалон шоир, мутафаккир, давлат арбоби чеҳрасидан нур ёғилиб турган нуроний қиёфада акс эттирилган. Тасвирда қўлланган зангори, ложувард, нилий, нимпушти, зарғалдоқ ва оч жигарранг, яшил бўёқлар туси аниқ, мукаммал чизгилар билан уйғунлашиб кетган. Дастгоҳли рангтасвир ва айни пайтда плакат санъатига хос бўлган бадиий унсурлар мажмуасидан фойдаланиб яхлит услубга солинган. Ҳошияларига уч тил имлосида гўзал ҳуснихат билан «Алишер Навоий» деб ёзилган. Шарқ миниатюраси анъаналаридан, унинг тасвирий воситаларидан ҳам ўринли фойдаланилган. Оқ ва зангори ранглар кўпроқ берилгани асарга ўзгача сокинлик, вазминлик хислатларини бахш этган.

Ҳазрат Алишер Навоий чеҳрасига разм солар экансиз, унинг беғубор кўзларидан ёғилиб турган самимийлик учқунларини илғагандек, асрлар оша ташланган нигоҳнинг синовчан назарини ҳис этгандек бўласиз. Унинг бир неча мусаввирлар яратган қиёфалари тасвирини илгари неча марталаб кўрган бўлсангиз-да, қаршингиздаги бу асарда шоирнинг ўзига ўхшатиб ишланган сиймоси акс эттирилганлигига шак-шубҳа қилмайсиз. Бу эса ижодкорнинг образ яратиш устида наҳадар масъулият билан кўп ва хўп изланганлигининг исботидир. Яқинда портрет Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллигига бағишлаб «Китобхон» жамияти томонидан «Ўзбекистон» нашриётида кўп минг нусхада чоп этилди.

Н. Ҳакимов ижодий имкониятларининг яна бир қирраси намоён бўлаётган тасвирий санъат тури ҳайкалтарошликдир.

— Бу борадаги қизиқишларим амалий фаолиятга айланишида устозим, таниқли ҳайкалтарош Абдумўмин Бойматовнинг ўгитлари катта ёрдам берди, — деб таъкидлайди у.

Машқларининг аксарияти ҳали кенг жамоатчиликка ҳавола этилмаган бўлса-да, баъзи бирлари анча мукаммаллигидан эътибор қозонди. 1985 йили яратган А. Қодирий бюсти жумҳурият маданий ва тарихий ёдгорликларни сақлаш жамиятининг Тошкент бўлимига қарашли Тарғибот уйи жойлашган Абулқосим мадрасасининг улуғ ёзувчи маълум муддат яшаган ҳужрасида ташкил этилган доимий кўргазмадан муносиб жой олган.

Неъмат Ҳакимов халқ севган адиб қиёфасини тасвирлаш борасида кўпдан буён изланмоқда. Шу давр мобайнида Абдулла Қодирийнинг қаламчизги, рангтасвир ва ҳайкалтарошликда акс эттирилган кўплаб портретларини ишлади. Ёзувчини кўрган билган кишилар билан мулоқотда бўлди. Машқларини уларга кўрсатиб қимматли маслаҳатларига қулоқ тутди. Натижада машаққатли ижодий меҳнат эвазига бунёд бўлган А. Қодирийнинг яна бир портрет-ҳайкалининг мазмун, шакл ва маҳорат даражаси бўйича анча пухта, ишонарли ишланган намунаси юзага келди. Ҳайкалтарош образ ички дунёсини ва ташқи кўринишини ўзаро узвийликда ифодалашга ҳаракат қилган. Тасвирий шакл яратишнинг унумли синалган воситаларини қўллаган. Ҳайкал муаллиф томонидан Абдулла Қодирий номидаги Тошкент давлат маданият институтига совға қилинди.

СССР Рассомлар уюшмасининг аъзоси, «Медицина» нашриётининг бош мусаввири Неъмат Ҳакимов айни пайтда китоб безаш ишлари билан ҳам шуғулланмоқда, унинг ижодий фаолият майдони тобора кенгайиб бормоқда.

Баҳром ТОЖИЕВ.

ФИНЛЯНДИЯ МУТАХАССИСЛАРИ БИЛАН ҲАМКОРЛИК

Ҳунар-техника таълими ходимларининг Финляндиядан келган делегация аъзолари билан учрашувида ёш ишчиларга таълим ва тарбия бериш соҳасидаги ҳамкорлик истиқболлари муҳокама қилинди.

Фин мутахассислари ташрифидан кузатилган мақсад Ўзбекистонда ҳунар-техника мактабининг ҳолати ва ривожланиш истиқболлари билан танишишдан, малакали ишчи кадрлар тайёрлаш тажрибасини ўртоқлашишдан иборат. Учрашувда ҳунар-техника таълими системаси ўқув юртларининг ишини такомиллаштириш муаммолари, ижтимоий шароитларни яхшилаш ҳамда ҳунар-техника билим юртлари муаллимлари ҳамда ўқувчиларининг дам олишини уюштириш йўллари муҳокама қилинди.

Фин мутахассислари Тошкентдаги 11-ўрта ҳунар-техника билим юртида бўлдилар, Самарқандга сафар қилдилар. (ЎзТАГ).

Диққат: янги ойнома!

«МУЛОҚОТ»

Янги, 1991 йилдан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг «Мулоқот» деб номланган журнали чиқа бошлайди. Ўзбек тилида нашр этиладиган бу ижтимоий-сиёсий ва бадиий-публицистик ойнома ўз олдига қандай мақсадларни қўяди?

Жамиятимизда рўй бераётган инқилобий янгиланишлар жараёнида хайрли ўзгаришлар билан бирга муаммолар ҳам кўзга яққолроқ ташланмоқда. Муҳими, жамият ақидапарастлик каби иллатдан қутулиб инсоний қадриятлар, анъаналар, урф-одатлар ўз ўрнини топмоқда. Барча саъй-ҳаракатларимиз асосида инсон омили мужассам. Демократия ва ошкоралик шамоли ҳаётимизнинг карахт бўлиб ётган жабҳаларини ҳаракатга келтирди. Натижада, иқтисодиётга, ижтимоий, ҳуқуқий, ахлоқий масалаларга янгича талаблар асосида ёндашилаяпти.

Ўзбекистон Компартиясининг XXII съездида давр муаммолари очиқ-ойдин кўрсатилиб, келгусида амалга оширилиши лозим бўлган вазифалар равшан белгиланди. Ана шу режаларни амалга оширишда «Мулоқот» журнали зиммасига ҳам катта масъулият юкланди.

Ойнома, аввало ҳаётимизнинг барча соҳаларида; сиёсатда, иқтисодиётда, ижтимоий турмушимизда, маданиятда пайдо бўлган мураккаб жараёнлар хусусида муштарийлар билан баҳс юритади. Чиқишлар янгича фикрлаш асосида, ошкора мулоқот тарзида бўлади. Негаки, ҳақиқат баҳсларда юзага чиқади. Бугун баҳслар учун матбуотда кенг минбар берилган. Бироқ баҳсга эҳтирос, қизиққонлик қўшилса мақсадга эришилмайди. Шу боис, кишиларимизда мунозара юритиш маданиятини тарбиялаш, фикрларни илмий, сиёсий жиҳатдан далиллашга ўргатиш учун «Мулоқот» ўз ҳиссасини қўшиши зарур. Ойнома социализм назарияси ва амалиёти, партия ташкилотлари ва халқ депутатлари Советлари, турли жамоатчилик ташкилотларининг янгиланиш жараёнидаги фаолиятига халқ муносабатини ошкора баён этиб боради.

Ошкоралик ва демократия талабига кўра вақтли матбуотимиз учун фикрлар хилма-хиллиги яхши анъанага айланиб бормоқда. «Мулоқот» ҳам шу қоидага амал қилади. Жарида зукко, фикр доираси кенг, истеъдод эгалари билан мустаҳкам алоқа ўрнатади. Халқ ташвишларини, дарду қувончларини акс эттирган, қалб ҳарорати билан суғорилган мақолаларга кенг ўрин беради. Унинг саҳифаларида социализм назарияси ва амалиётга оид ўткир масалаларга тааллуқли муқобил қарашлар билан бирга миллатлараро муносабатлар борасидаги муаммолар атрофлича ёритилади.

Жамиятдаги муҳим ўзгаришлар масъул лавозимлардаги кишилар кўраётган амалий тадбирларга ҳам кўп жиҳатдан боғлиқ. Шунинг учун жумҳурият партия ва ҳукумат раҳбарлари, вазирликлар ва бошқа идораларнинг мутасаддилари, таниқли адабиётшунослар, фан, санъат арбоблари билан жонли мусоҳабалар уюштиришга алоҳида эътибор берамиз. Шубҳасиз, ишчилар, деҳқонлар, зиёлилар, партия ва меҳнат ветеранлари, талабаларнинг дил сўзлари битилган мактубларини мунтазам ўқийсиз. Адлия органлари ишидан халқимиз жуда норози эканлиги маълум. Қонунчиликка асосланадиган давлатни ташкил этиш учун кенг кўламда ҳаракат бошланган айни пайтда адлия органлари фаолиятида янгиланиш сезилмаётир.

«Мулоқот» адолатни қарор топтириш, қонунчиликни изга солиш ишига муштарийлар билан маҳкам бел боғлайди. Тарихий ҳақиқатни тиклаш учун кураш асосий мавзулардан бири бўлиб қолади.

Кўпгина саҳифалардан ўрин оладиган «Ким? Нима? Қаерда? Қачон?» тарзидаги савол-жавоблар, Сизлар, азиз муштарийларга манзур бўлиши табиий. Шунингдек, адабиёт ва санъат асараларидан намуналар, маданиятимиз тараққиётига оид илмий-оммабоп мақолалар, адиб ва мунаққидлар мусоҳабалари ҳамда ҳажвий асарларни мунтазам бериб борамиз.

Барот БОЙҚОБИЛОВ,
«Мулоқот» журналининг бош муҳаррири.

МУҲТАРАМ МУШТАРИЙЛАР!

Сизларни халқ минбари — «Мулоқот» журнали саҳифаларида фаол иштирок этишга чорлаймиз. Манзилгоҳимиз: 700000, Тошкент-II, «Правда» газетаси кўчаси, 41-уй.

Обуна баҳоси: бир йилга 7 сўм 20 тийин, олти ойга 3 сўм 60 тийин.

Ойнома индекси 75401. Обуна «Союзпечать»нинг барча идораларида, Сиз истаган муддатга қабул қилинади.

СПОРТ АХБОРОТИ

ИЛК ҒАЛАБА

Совет футболчилари бўлажак Европа биринчилигининг саралаш учрашувларини бошладилар. Норвегия терма командаси уларнинг илк рақиби бўлди. Бу матчга қизиқиш катта эди. Негаки, мамлакатимиз терма командасининг тренерлари қайта сайланди. Улар футболчилармиз таркибини сараладилар. Иқтидорли ёшларни жалб этишди. Бу ўринда Москванинг «Динамо» командасидан Чернишев, Донецкнинг «Шахтёр» коллективидан Канчельскис, Одессанинг «Черноморец» клубидан Гецко ва бошқаларни тилга олиш керак. Улар бош командамиз таркибида илк бор майдонга тушдилар. Бу ўзини оқлади. Ёшлар фаол ҳаракат қилдилар. Донецклик Канчельскис биринчи бўлимнинг 22-дақиқасида меҳмонлар дарвозасини ишғол этиб, ҳисобни очди. Киевлик динамочи Кузнецов эса иккинчи бўлим бошларида ҳужумга етиб келиб, Добровольский томонидан узатилган тўпни боши билан дарвозага йўллади.

Меҳмонлар ҳам ёмон ўйнамадилар. Улар қулай муддат келиши билан мамлакатимиз терма командаси дарвозасига таҳдид солиб туришди. Айниқса уларнинг дарвозабони ва ҳимоячилари маҳорат кўрсатдилар. Улар бехато ўйнаб, футболчиларимизнинг кўпдан-кўп ҳужумларини муваффақиятли бартараф этишди.

Шу тариқа СССР терма командаси 1992 йилда бўладиган Европа биринчилигининг илк саралаш учрашувини 2:0 ҳисобида ғалаба билан якунлаб, бўлажак баҳсларга пухта замин яратди. Олдинда яна бир неча матч бор. Ўйлаймизки, футболчиларимиз уларни ҳам муваффақиятли ўтказиб, кўп сонли ишқибозларини хушнуд этадилар.

БЎШ КЕЛМА, «НЕФТЯНИК!»

Иккинчи лиганинг шарқий зонасида навбатдаги турдан сўнг икки команда пешқадам бўлиб олди. Уларнинг бири Фарғонанинг «Нефтяник» коллективидир. Ҳамюртларимиз бу турда Туркманистоннинг «Копетдоғ» командаси билан сафарда ўйнашди. Учрашув кескин кураш остида ўтди. Шуни айтиш кифояки, дарвозалар тўрт бор ишғол этилди. Командалар икки мартадан тўп киритдилар. Натижада 2:2 ҳисобида дуранг натижа қайд этилиб, очколар баҳам кўрилди.

Бу учрашувдан сўнг «Нефтяник» жамғарган очколар 40 тага етди. Команда тўплар нисбатига кўра биринчи ўринни банд этиб турибди.

Иккинчи ўринда бораётган «Океан» командаси ҳам бу турда дуранг ўйнади. Коллектив Омскнинг «Иртиш» клуби билан бўлган матчни 2:2 ҳисобида якунлади. «Океан» ҳам 40 очко тўплади. Аммо «Нефтяник»ка нисбатан бир учрашувни кам ўтказган.

Наманганнинг «Навбаҳор» командаси улардан бир очко орқада бормоқда. Демак, бу коллектив ҳам ўз зонасида ғолиб бўлиш имкониятига эга.

Муҳаррир ўринбосари
Н. ЁҚУБОВ.

Ойнаи жаҳонда

15 СЕНТЯБРЬ, ШАНБА

● ЎзТВ I

10.00 «Ассалому алайкум». Мусиқий кўрсатув.

*

11.00 «Министр бўлмоқчиман». Бадиий фильм («Мосфильм»).
12.30 «Ўзбек спортчилари жаҳон чемпионатида».
13.00 Пиримқул Қодиров. «Жон ширин». Видеофильм.
13.55 «Шарқ либоси фестивали».
14.40 Ёш ижрочилар концерти.

Тижорат кўрсатуви

15.20 «Давр талаби». Самарқанд вилояти Пойариқ ноҳиясидаги Крупская ва «Соҳибкор» номли хўжаликларидаги ишлаб чиқаришнинг илғор усуллари ҳақида.

* * *

18.05 «Ҳосил байрами». Мультфильм.
18.15 Мактаб ўқувчилари учун. «Тенгдошлар».
19.00 «Ўзбек тилини ўрганамиз».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.45 «Буюк муҳаддис». Ат-Термизий таваллудининг 1200 йиллигига.
20.15 Оқшом эртаклари.
20.30 Москва. «Время».
21.00 «Аёл қалби наволари». Мусиқий кўрсатув.
22.00 «Ҳафтанома». Ахборот-мусиқий кўрсатув.
23.00 «Хотира». СССР халқ артисти Шукур Бурхонов таваллудининг 80 йиллигига.

● ЎзТВ II

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

9.00 «Савту калом». Адабий-мусиқий кўрсатув.
9.55 «Севги ҳақида афсона». Бадиий фильм. 1-серия (рус тилида).
11.10 «Хореографик новеллалар». Фильм-концерт.
12.15 «Қайноқ қалб оҳанглари». Телефильм.

* * *

17.40 Кўрсатувлар тартиби.
17.45 «Китоблар викторинаси». Мактаб ўқувчилари учун кўрсатув.
18.15 «Севги ҳақида афсона». Бадиий фильм. 1-серия (рус тилида).
19.30 «Новости».
19.45 «Насиба». Фильм-концерт.
20.30 Москва. «Время».
21.00 «Афғонистон менинг қалбимда».
22.00 «Ахбор».
22.15 «Театр учрашувлари». Ғолиб Исломов — М. Воҳидов номли ёшлар театрининг актёри.
23.15 Футбол бўйича СССР биринчилиги. «Помир» (Душанбе) —«Арарат» (Ереван).

● МТ I

6.00 «120 минут».
8.05 «Игорь Бриль диалоглари». Фильм-концерт («Экран»).
8.33 «Онам, дадам ва мен».
9.03 «Умринг боқий бўлсин, Ер!». Экологик программа.
10.05 «Партнер». Тижорат хабарномаси.
10.35 Свердловск опера театри таклиф этади. Свердловскдан кўрсатилади.
11.15 «Пи» белгиси билан». Илмий-оммабоп программа саҳифаларида.
12.15 «Бурда моден» таклиф этади...
12.45 «Келажак вариантлари». Телевизион ҳужжатли фильм.
13.45 «Рябинушка» вокал триосининг концерти.
14.00 Шоу-Кейс бизда меҳмонда. СССРда АҚШ ҳужжатли киноси кунлари.
15.00 «Кичкинтой ва Карлсон», «Карлсон қайтиб келди». Мультфильмлар.
15.40 «Ким аслида ўзи ким?». «Сиёсий мулоқотлар» туркумидан.
16.55 Бутунроссия конкурсининг лауреати С. Лукин чалади (домра).
17.10 «Халқаро панорама».
17.55 Томошабинларнинг талабларига биноан. «Криминал истеъдод». Телевизион бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар (Одесса киностудияси).
20.30 «Время».
21.00 СССР ҳукуматида.
21.10 И. Штраус. «Лўлилар барони» опереттасидан вальс.
21.20 Футбол. СССР чемпионати. «Торпедо» — «Спартак». «Торпедо» стадионидан кўрсатилади.
23.00 1990 йил қўшиқлари.
00.05 «ТСН».

● МТ II

7.30 Эрталабки бадан тарбия машқлари.
7.45 Москва хореографик коллективларининг концерти.
8.25 Мультфильм.
8.40 Иттифоқдош жумҳуриятлар кинопублицистикаси. «Асли ўзинг қаерликсан?». Телевизион ҳужжатли фильм премьераси. Кам сонли халқларнинг муаммолари ҳақида (Рига).
9.10 «Боғда мусиқа янгради». Давлат ёшлар театрининг спектакли (Ленинград шаҳри).

●

10.30 ЎЗБЕКИСТОН ТЕЛЕВИДЕНИЕСИНИНГ ВИДЕОКАНАЛИ

13.00 «Ҳамдўстлик» видеоканали.
16.30 Рус тили.
17.00 Хоккей. «Крилья Советов» (Москва) — «Миннесота норд старз» (АҚШ) командаларининг ўртоқлик учрашуви.
19.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Кунгабоқардаги шер боласи». Мультфильм.
19.45 «Биз яшаётган олам». Режиссёр В. Трошкин фильмлари: «Серқуёш ой», «Перу фожиаси», «Охирги десант» («ЦСДФ»).
20.30 «Время». (сурдо таржимаси билан).
21.00 РСФСР Олий Советі сессиясининг кундалиги.
22.00 **СССР Олий Совети сессиясининг кундалиги.**
22.30 «Матбуот клуби».

Тунги сеанс

00.30 «Ботқоқликда». «Полициянинг телефон номери «110» туркумидан телевизион бадиий фильм (ГДР телевидениеси).

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27-, 32-54-41, Масъул котиб. — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими — 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Д. 1264. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12